

KARIKATURTEGNINGENE AV MUHAMMED

TASIM KARIM-BIRKELAND
 MASTEROPPGAVE I ARABISK

INSTITUTT FOR FREMMEDSPRÅK
 UNIVERSITETET I BERGEN
 NOVEMBER 2007

Forord

Dette prosjektet begynte som en personlig interesse og har i løpet av 2 år blitt til en masteroppgave. Oppgavens utgangspunkt er at den skal være en tankevekker, og dette reflekteres i oppgavens oppsett. I prosessen fra prosjekt til oppgave er det mange som må takkes.

En hjertelig takk til mine veiledere Ludmila I. Torlakova og Richard J. Natvig. De har tålmodig lest oppgaven gang etter gang og kommet med konstruktive tilbakemeldinger. Også en stor takk til Joseph N. Bell som tross dårlig helse har vært veldig hjelpelig.

En takk til Esmira Nahri som i begynnelsen var en kjempestøtte, og til Awni som alltid møter deg med et smil når en søker hjelp.

Jeg vil beytte meg av anledningen til å takke øvrige ansatte ved UIB som har hjulpet meg gjennom studietiden min.

En annen som fortjener en stor takk er Anita Chawla. Hun har lest oppgaven gang etter gang, kommet med rettelser, konstruktive tilbakemeldinger og mange gode argumenter. Ikke minst må hun takkes for alle våkennettene med meg. Hennes enorme støtte har hatt stor betydning.

En stor takk til Deepak Chawla som har hjulpet meg med forsiden.

Jeg vil også takke min mann, Roger for at han har klart å leve med meg de siste 2 årene. Hans tålmodighet, støtte og oppmuntringer har hjulpet godt på veien.

Tusen takk til familie og venner for all støtte.

Tasim Karim-Birkeland

Bergen, 23. november 2007

Innholdsliste

<i>Forord</i>	2
<i>I. Transkriberingsnøkkel</i>	5
<i>II. Om transkribering og stil</i>	6
1. INNLEDNING	7
1.1 MÅL MED OPPGAVEN OG DENS OPPBYGNING	10
2. KILDEmateriale OG METODE	12
3. DE RELIGIØSE SKRIFTENE OM BILLEDbruk	16
3.1 MUHAMMED	17
3.1.1 Profetens bakgrunn og historien om han	17
3.2 AL-QURĀN	19
3.2.1 Den hellige bokens historie, oppbygning og mening	19
3.2.2 Hva sier Koranen om avbildninger?.....	20
3.3 HADĪTHENE	23
3.3.1 Ḥadīthenes betydning for muslimene	24
3.3.2 Hva sier ḥadīthene om billedbruk?	25
3.4 MUHAMMEDS POSISJON IDAG	27
4. YTRINGSfrihet VERSUS BLASFEMI	31
4.1 YTRINGSfrihet	31
4.1.1 Er ytringsfriheten absolutt?	31
4.1.2 Ytringsfriheten, en unnskyldning?	33
4.2 BLASFEMI	34
4.2.1 Hvorfor er tegningene blasfemiske?	35
4.2.1 Ikke blasfemiske.....	35
4.2.2 Enda et forsøk fra ekstremistenes og politikernes side?.....	36
5. NORGE I MIDTØSTEN	40
5.1 NORGE FØR	40
5.2 NORGE RETT ETTER TEGNINGENE	41
5.3 NORGES FREMTID I MIDTØSTEN	43
6. FELTARBEID I EGYPT	44
6.1 EN DAG I KAIRO	45
6.2 DROSJESJÅFØRENE	48
6.3 EGYPTISKE VENNER	49
6.4 NORDMENNENS ERFARINGER	51
6.5 TANKER ETTER FELTARBEID.....	55
7. AVSLUTTENDE TANKER	57
7.1 LURT ELLER NØDVENDIG	57

7.2 DET MUSLIMSKE SAMHOLDET	59
8. AVSLUTNING	61
BIBLIOGRAFI	64

I. Transkriberingsnøkkel

Konsonanter

ع	د	د	d	ط	ṭ	م	m
ا	ا	ذ	dh	ظ	ẓ	ن	n
ب	b	ر	r	ع	ʿ	ه	h
ت	t	ز	z	غ	gh	و	w
ث	th	س	s	ف	f	ي	y
ج	j	ش	sh	ق	q		
ح	ḥ	ص	ṣ	ك	k		
خ	kh	ض		ل	l		

Diftong og vokaler brukt

أ + يَ	ā	يَ	īy
وُ	ū		
يِ	ī		

II. Om transkribering og stil

Jeg har gjennom oppgaven brukt *Gentium* og *Doulos SIL* som fonter. *Gentium* har blitt brukt til alt utenom ؀ (*hamza*) og ﺀ (*ayn*), hvor jeg har brukt *Doulos SIL*. Opprinnelig ble det brukt *Gentium* i alt, men hamza og ayn var mindre tydelige i denne fonten. Disse ble dermed byttet ut med tegn fra *Doulos SIL*. Dette har medført til små tilpasninger.

Det er gjennom oppgaven brukt det norske systemet på store bokstaver. Dette går igjen på personnavn og stedsnavn og etter punktum. Unntaket er tidvis den bestemte artikkelen (al-). Hvis den for eksempel brukes midt i en setning har jeg beholdt tradisjonen med liten bokstav. Varianter som kan forekomme da er: Al-Zamakshari eller al-Zamakshari.

I oppgaven ellers har jeg brukt noe kursivering på fremmedord. Disse blir kun kursivert første gang og deretter skrevet i vanlig form. Ellers er nettsider, avisnavn, navn på etater og skoler samt noen veldig lokale stedsnavn kursivert gjennom hele oppgaven.

1. INNLEDNING

I september 2005 trykket den danske avisen *Jyllands-Posten* tolv tegninger av Profeten Muhammed.¹ Til å begynne med kom det små reaksjoner fra muslimer lokalt i Danmark. De mente tegningene var fornærmende. Etter som tiden gikk vokste reaksjonene. Muslimer verden over reagerte kraftig og tegningene ble ansett som blasfemi mot Profeten. Mange fornærmede muslimer krevde en unnskyldning av Danmark.

Bakgrunnen for disse tegningene var den danske forfatteren Kåre Bluitings barnebok, *Koranen og profeten Muhammeds liv: etter islams ældste kilder*.² Han hadde snakket om hvor problematisk det var å få danske tegnere til å illustrere Profeten Muhammed til sin bok. Noen trakk seg, og en krevde anonymitet. De var alle enten redde for konsekvensene, eller så ønsket de ikke å provosere muslimer. *Jyllands-Posten* tok dette som en utfordring, og inviterte bladtegnere til å tegne sine egne versjoner av Muhammed. Tolv tegnere la frem hvert sitt forslag hvor de fremstilte Profeten Muhammed på forskjellig vis.³

Denne frykten for å fornærme noen ved å tegne Muhammed var ikke totalt ubegrunnet. Tidligere hendelser antyder at noen fornærmelser kan gjøre deg mindre populær i deler av det muslimske samfunnet, og i verste tilfelle koste deg livet.

En av de mest kjente sakene hvor en hørte om en fornærmet muslim, var mordet på Theo Van Gogh i 2004. Denne kjente filmregissøren fra Nederland hadde produsert filmen, *Submission*, som resulterte i at han ble upopulær i deler av det muslimske samfunnet. Filmen handler om mishandling av muslimske kvinner.⁴ Noen av de mest omdiskuterte scenene fra filmen er kvinner ikledd gjennomsiktige klær. Her ser man at det er skrevet koranvers på kroppene deres i tillegg til merker etter piskeslag.⁵ Selv om filmen kun er ti minutter lang, var det nok til at noen ble så provosert at de så døden som den eneste konsekvens for Van Gogh.⁶

¹ Klaus og Mikael Rothstein, *Bomben i turbanen* (København: Tiderne skifter, 2006), s. 9.

² Lisbet Christoffersen, *Gudebilleder, ytringsfrihed og religion i en globaliseret verden* (København: Tiderne skifter, 2006), s. 161, 164.

³ Andreas Wiese, "Den farlige friheten", *Dagbladet*, 15.01.05, s. 5, del 1.

⁴ *BBC News*, "Life of slain Dutch film-maker", <http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/1/hi/entertainment/film/3975211.stm>, 02.11.04.

⁵ *BBC News*, "Gunman kills Dutch film director", <http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3974179.stm>, 02.11.04.

⁶ "Life of slain Dutch film-maker".

I sin artikkel ”Bomben under Muhammed tegningene”, omtaler Helle Merete Brix flere slike hendelser hvor muslimer har følt seg krenket.⁷ En av disse, er saken rundt forfatteren Salman Rushdie og hans omdiskuterte bok *De sataniske vers* (1988). De som reagerte på denne boken mente at Rushdie satte spørsmålstegn ved Muhammeds moralske kvaliteter og Koranens åpenbaring.⁸ Grunnet disse oppfatningene av denne boken har Rushdie lenge fått trusler fra deler av det muslimske miljøet.

Blant noen norske muslimer har Shabana Rehman skapt stor misnøye, dette da det menes at hun som ei muslimsk jente ikke oppfører seg sømmelig. Hennes mange handlinger har provosert en god del muslimer.⁹ Blant handlingene som har provosert er da hun kysset kulturminister Valgjerd Svarstad Haugland, viste baken sin bar, lot seg avbilde kun påmalt det norske flagget og hennes løft av Mulla Krekar.¹⁰

I to av de ovenfor nevnte eksemplene er det muslimer selv som enten setter spørsmålstegn ved religionen eller er uenige i hvordan den praktiseres. Disse har opplevd at dette ikke aksepteres av det muslimske samfunnet. Frykten hos andre som eventuelt skulle følge i slike fotspor var som sagt ikke grunnløs.

Noen måneder senere bestemte redaktøren for den norske avisen *Magazinet*, Vedbjørn Selbekk, seg for å trykke de samme tolv tegningene som *Jyllands-Posten*.¹¹ Også i Norge vakte disse tegningene store reaksjoner. Muslimer i Norge nøyde seg med rolige demonstrasjoner,¹² og meningsuttalelser i diverse aviser, i motsetning til muslimer i Asia og Midtøsten som gikk til mer drastiske tiltak.¹³ Det var også forskjell på reaksjonene til muslimer i Europa og muslimer i den arabiske verden.¹⁴ Det må her sies at det til å begynne

⁷ Helle Merete Brix, ”Bomben under Muhammed”, <http://www.sappho.dk/Nr.%202%20februar%202006/bomben.htm>, 20.02.06.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ *Wikipedia*, ”Shabana Rehman”, <http://no.wikipedia.org/wiki/ShabanaRehman>, 23.04.07 (29.08.07), ”Shabana Rehman: A Pak female comedian who’s outrageous”, www.despardes.com/newsmakers/shabana-rehman-apr30.htm (29.08.07), Per Kristian Bjørkeng, ”Immigrant comedian maddens Mullah”, www.aftenposten.no/english/local/article783368.ece?service=print, 28.04.04 (29.08.07).

¹¹ *Dagbladet*, ”Ytringsfrihet og Demokrati”, 31.01.06, 1. leder, s. 2, del 1.

¹² *NTB*, ”Fraråder demonstrasjoner”, www.adressa.no/nyheter/innenriks/article613917.ece, 05.02.06.

¹³ Ole-Thomas Sterio Andersen, ”Blodig helg i Muhammeds navn”, www.dagbladet.no/nyheter/2006/02/18/458265.html, 18.02.06.

¹⁴ Hādī Yaḥmad, ”Ūlifihīyah Rūā: hunāk tawzīf siyāsīy lil-kārikātīr”, www.islamonline.net/arabic/arts/2006/02/article04.shtml, 14.03.06.

med var mindre avisartikler i den arabiske verden som nevnte disse tegningene.¹⁵ Etter hvert som saken fikk mer oppmerksomhet, økte reaksjonene. Store demonstrasjoner ble holdt, norske ambassader og bygg ble angrepet,¹⁶ norske fredsarbeidere i Midtøsten¹⁷ ble bedt om å forlate landet,¹⁸ og store boikott av norske og danske produkter ble fremprovosert.¹⁹ Den norske regjeringen ble bedt om å be om unnskyldning på Norges vegne. Det at én norsk liten avis trykket disse tegningene ble oppfattet som den allmenne nordmanns latterliggjøring av den islamske tro.

Det ble krevet unnskyldninger fra flere hold. I begynnelsen mente både den norske regjeringen og redaktøren av *Magazinet* at dette var utelukket.²⁰ Man henviste til at det er ytringsfrihet i Norge og dette var en måte å bruke denne på. Det ble hevdet at en unnskyldning ville også være galt i forhold til norsk pressefrihet. Hvis noen muslimer ble fornærmet over en slik handling, fikk det være. Dette da en mente at det var på tide muslimene lærte seg å akseptere Vestens holdninger til ytringsfrihet.

Til slutt, i et forsøk på å dempe saken, ba den norske regjeringen sammen med redaktøren av *Magazinet* om unnskyldning for at den islamske verden ble såret over disse tegningene.²¹ Dette på sin side skapte store reaksjoner i massemediene i Vesten. Spørsmål som; ”er ytringsfriheten blitt begrenset?”, og ”hva skjer med pressefrihet?” dukket opp.²² Både politiske ledere og massemedier mente at dette var galt.²³ Ikke alle syntes det samme, som i alt annet var det også her flere sider ved saken. Vi fikk høre om at publiseringen var bruk av ytringsfriheten, og samtidig ble det sagt at dette var ren blasfemi overfor den islamske tro. Det var mennesker som ikke valgte side, og som viste forståelse for begge standpunkter.²⁴ I

¹⁵ *Al-Wafd*, ”Ihāna jadīda lil-islām fī ṣaḥīfa nurwījīya”, 20.01.06.

¹⁶ Bjarne Bringeland, ”Muhammed protest i Nigeria-16 drept”, www.stavangeravisen.no/art.asp?id=27141, 18.02.06, s. 1, og *Fedrelandsvennen*, ”To drept i demonstrasjon mot tegningene”, www.fedrelandsvennen.no/nyheter/article340504.ece, 30.03.06.

¹⁷ I mediene hørte man stort sett om fredsarbeidere ved Gaza-stripen.

¹⁸ *HRS* (HUMAN RIGHTS SERVICE) sin samleside, www.rights.no/islam_gen/hrs_25.20_081205_110.htm, artikler fra september 2005 til mars 2006 (lastet ned 30.03.06).

¹⁹ *Ibid*.

²⁰ *Magazinet*, ”Kan ikke be om unnskyldning”, www.magazinet.no/artikkel.asp?Artid=6921, 30.01.06.

²¹ *HRS* (HUMAN RIGHTS SERVICE), Knut Olav Åmås, ”En krenkelse og en beklagelse”, *Aftenposten Morgen*, 28.01.06, under ”Kommentar”, del 2, s. 2.

²² Finn Jarle Sæle, ”Skal Vedbjørn be islam om unnskyldning?”, *Norge idag*, 28.01.06.

²³ Her referer jeg til de fleste artikler som står under avisartikler under bibliografi. Som eksempel kan nevnes Aslaug Johansen, ”Muhammeds sanne ansikt?”, *Dagbladet*, 05.02.06, under ”Kort og Godt” s. 47, del 1 og Magnar Lid, ”Ytringsfrihet og islam”, *Dagbladet*, 03.02.06, under ”Kort og Godt”, del 1, s. 47.

²⁴ *Dagbladet*, ”Ytringsfrihet og demokrati”, 31.01.06.

Midtøsten derimot var unnskyldningen første steg mot en riktig handling. Og da unnskyldningene begynte å komme fikk de sin naturlige oppmerksomhet i arabiske medier.²⁵

1.1 MÅL MED OPPGAVEN OG DENS OPPBYGNING

Mitt mål med oppgaven er (1) å vise hva Muhammed betyr for muslimer i moderne tid og hvorfor muslimer følte seg krenket av tegningene, (2) å belyse hvor lett det er for noen å bruke sin posisjon til å manipulere samfunnet og (3) å vise i hvilken grad karikaturtegningene påvirket en hel verden.

For å oppnå dette, kommer jeg i første omgang til å se på hva de religiøse skriftene sier om billedbruk, billedforbud og om Muhammed. Jeg mener det er viktig å begynne her da denne saken fra flere hold har blitt ansett som en fornærmelse overfor islam, og muslimenes tro på Profeten Muhammed.

Jeg har valgt å inkludere noe av bakgrunnshistorien fordi jeg ønsker å påpeke at historien er viktig. Det er dette som er bakgrunnen til islam og ikke alt det andre vi assosierer med islam og muslimer. Vi kan historien, men forstår vi den? Er svaret ja, hvorfor er det da ikke mulig for noen å skjønne muslimers reaksjon på en slik sak?

Deretter kommer jeg til å fortsette med å diskutere om karikaturtegninger av religiøse personer er en bruk av ytringsfrihet eller blasfemi, og hvilken ulike forståelser av ”ytringsfrihet” og ”blasfemi” man har operert med i denne saken. Er det slik at disse begrepene har blitt forstått på helt ulike måter? Grunnen til at jeg velger å ta for meg ytringsfrihet versus blasfemi, er det store fokuset på akkurat disse to begrepene gjennom hele denne konflikten. Jeg kommer først til å drøfte om dette er ytringsfrihet eller misbruk av den, og deretter diskutere om dette er blasfemi eller enda et forsøk fra enkeltes side på å skape opprør.

Jeg vil også forsøke å belyse et annet tema det har vært mye mediefokus på, menneskers reaksjoner på disse fremstillingene. Hvordan har noen nordmenn som har oppholdt seg i

²⁵ *Al-Ahram*, ”Mas’ul nurwājī ya’sif wa yatafāham shu‘ūr al-muslimīn bil-ihāna”, 02.02.06, s. 1, intervju med den danske statsministeren, Anders Fogh Rasmussen på *al-Arabiya*, ”Karikaturstriden”, *Morgenbladet*, 17-23 februar 2006, utdrag fra intervjuet.

Midtøsten gjennom konflikten opplevd det hele? Har karikaturtegningene påvirket Norges forhold til den muslimske verden? Samtidig prøver jeg på grunnlag av feltarbeid å si noe om arabernes reaksjoner på denne saken. Da det vil være for omfattende å dekke hele Midtøsten, har jeg valgt å konsentrere meg om Egypt, og ta med andre relevante eksempler.

Før jeg avslutter oppgaven vil jeg runde av med avsluttende tanker. Her vil jeg si noe om publiseringen var en lur eller nødvendig handling, samt si noe om det muslimske samholdet.

Før jeg går videre med dette, vil jeg si litt om metodevalg og bruken av metode gjennom oppgaven.

2. KILDEMATERIALE OG METODE

Siden konflikten er såpass ny og det enda ikke er kommet mange nok bøker som dekker alle mine emner, blir det i denne oppgaven brukt en god del avisartikler og internett som kilder. De norske artiklene er tatt fra de fleste store aviser i Norge, men for å få et bredere perspektiv er også noen mindre aviser og tidsskrifter blitt brukt. For å få et helhetsinntrykk, er det i tillegg blitt brukt kronikker og kommentarer fra personer som har engasjert seg i denne saken. De fleste artiklene her er lastet ned fra nettet, men det er også et antall av artikler i papirform.

Når det gjelder det arabiske kildematerialet har Koranen og *ḥadīthene* blitt brukt en del. Det er også tatt i bruk en del arabiske artikler om denne saken. I utgangspunktet var planen at kildene skulle bestå av artikler fra den egyptiske avisen *al-Ahram*. Begrunnelsen for å velge akkurat denne avisen, var dens utbredelse i landet og det faktum at den er statseid. Det at den er eiet av staten gjenspeiler seg i avisens nyhetsoppslag.²⁶ Nedlastning fra deres nettside viste seg å være komplisert, og det var ikke mulig å få kontakt med dem via internett, telefon eller personlig oppmøte. Dermed ble de arabiske kildene supplert med artikler fra andre arabiske aviser: *Al-Masry al-Yawm* som utgis daglig, er noe mindre enn *al-Ahram* og er en privateid avis som ikke har noen bånd til myndigheter eller politiske partier.²⁷ *Al-Akḥbār* som utgis daglig og er en statlig eid avis som har vokst mye den siste tiden.²⁸ *Al-Wafd* med daglig utgivelse og som eies av det politiske partiet med samme navn. Avisen påstår selv at de representerer et demokratisk syn.²⁹ *Al-Fajr* som utgis ukentlig og er en uavhengig egyptisk avis. Dette var den første avisen som publiserte tegningene etter *Jyllands-Posten*.³⁰ *Al-Ḥayāt*, har base i London, er uavhenig, utgis daglig og har en sterk rot innen arabiske medier.³¹ *Arabtimes* som er den største arabisk-amerikanske avisen, og publiseres i USA.³² Noen artikler fra *Daily Star Egypt* er også benyttet. Denne avisen er eiet av *Egyptian Media Services* og utgis uten statlig innblanding.³³ I tillegg er det brukt artikler fra *islamonline.net*.

²⁶ Tore Kjeilen, "Al-Ahram", <http://i-cias.com/e.o/alahram.htm> (10.11.07).

²⁷ *Zawya*, "Egypt:Transport and communications", <http://www.zawya.com/printstory.cfm?storyid=EIU20071001220650319&1=130100070905>, 05.09.07 (10.11.07).

²⁸ Ibid.

²⁹ "Front page opposition", <http://weekly.ahram.org.eg/archives/parties/wafd/alwafd.htm> (10.11.07).

³⁰ *Wikipedia*, "El Fagr", http://en.wikipedia.org/wiki/El_Fagr, 03.01.07 (10.11.07).

³¹ *Allied Media Corp.*, "Al Hayat Arabic Daily Newspaper Introduction", http://www.allied-media.com/Arab-American/al_hayat.htm (10.11.07).

³² *Araboo*, "Arab Times", <http://www.araboo.com/site/arab-arabtimes-10050> (10.11.07).

³³ *Wikipedia*, "Daily Star (Egypt)", [http://en.wikipedia.org/wiki/Daily_Star_\(Egypt\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Daily_Star_(Egypt)), (10.11.07).

Dette er en kjent internasjonal islamsk internettside og mye brukt av både muslimer og andre. Nettsiden blir redigert i Kairo og skal ha en moderat islamistisk profil.³⁴

Andre kilder som er brukt er bøker og oppslagsverk. Disse har i hovedsak vært med på å gi mye bakgrunnsstoff, og forståelse for religionen og kulturen som står veldig sentralt i denne konflikten.

Det er også gjort feltarbeid med kvalitative observasjoner i Egypt, nærmere bestemt har jeg brukt deltakende observasjon.³⁵ Grønmo definerer dette begrepet som:

Kvalitativt studie basert på direkte iakttagelser av aktører. Forskeren selv er deltaker i de sosiale prosessene som studeres, og denne deltakelsen kombineres med observasjon av de øvrige aktørene og relasjonene mellom dem.³⁶

Observasjonene er for det meste utført i form av samtaler og uformelle intervju. Det vil si at samtalen har ledet seg selv og det har ikke vært fastsatte spørsmål.³⁷ Dette gjelder ved observasjoner/samtaler med arabere. I forhold til tre av de norske som har blitt intervjuet ble det brukt intervjuguider.³⁸ Det ble ikke brukt intervjuguider i de andre tilfellene grunnet møtestedene. Vi møttes ofte på offentlige steder og til tider i større grupper. Det var da enklere med uformelle samtaler hvor den enkeltes mening kom frem etter hvert som samtalen ledet i forskjellige retninger.

Grunnen til at feltarbeidet gikk til Egypt var mitt kjennskap med landet fra før. Da jeg allerede hadde et nettverk og var godt kjent, så jeg det som naturlig å velge dette landet. Det ville ta altfor lang tid til å bli kjent med et annet arabisk land i forhold til den tiden jeg hadde disponibel.

³⁴ Oddbjørn Leirvik, "Islam-fagressurser", <http://www.krlnett.no/art/index.php?vis=1&nid=1> (24.11.07).

³⁵ Til vanlig skiller vi mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Noe som gjenspeiles i kvalitative og kvantitative observasjoner. Med kvalitative observasjoner mener vi observasjoner som gir mer innblikk i et tema. Her kan en si at data har blitt bearbeidet gjennom hele prosessen da det er mer åpent og gir mer rom for en helhetsforståelse (Sigmund Grønmo, *Samfunnsvitenskapelige metoder* (Bergen: Fagbokforlaget, 2004), s. 124, 141). For eksempel: Hva slags mennesker velger å gå på et senter? Derimot er kvantitative observasjoner gjort i forhold til antall. Dette kalles gjerne strukturert observasjoner og kan gjøres i form av skjema i motsetning til kvalitative observasjoner som baseres på feltnotater (Grønmo, 126, 152). Veldig kort sagt kan en si at i kvalitativ metode produseres dataen ofte i tekstform og i kvantitativ metode kommer dataen i form av tall.

³⁶ Grønmo, 414.

³⁷ Ibid., 127.

³⁸ Ibid., 161.

Feltarbeidet ble gjort fra begynnelsen av april og til slutten av mai 2006, i Kairo. Da jeg ikke hadde god tid til å utføre arbeidet mitt, var jeg nødt til å planlegge det godt. Fra tidligere opphold visste jeg at det ofte var enkelt å komme i prat med drosjesjåfører. Det var et spørsmål om tid før jeg ble spurt hvor jeg var fra. I løpet av de nesten to månedene mine i Kairo prøvde jeg konsekvent å få i gang en samtale som resulterte i at jeg måtte fortelle om min nasjonalitet. Bruken av drosje lå på gjennomsnittelig tre til fire ganger daglig. Det var dager der det ble flere turer og dager hvor det også ble færre drosjer. Noen var lange og noen korte, men nesten alltid tilstrekkelig til at jeg fikk noe ut av det. Jeg skrev ned stikkord fra dagens hendelser hver kveld og senere ble hovedinntrykkene samlet ca. en gang i uken. Etter hvert viste det seg at jeg hadde skrevet ned mye av det samme. Det ble i utgangspunktet veldig mange turer i løpet av oppholdet, men det var derimot ikke alltid like enkelt å få mye ut av hver tur. Ofte kom jeg frem til et punkt i samtalen og da var turen over. Dette gjorde at jeg fikk mye inntrykk, men lite tid til å gå inn på drosjesjåførens utdypende meninger og følelser rundt denne saken.

Utenom drosjesjåførene snakket jeg mellom en til tre ganger ukentlig med min omgangskrets fra året før, alle egyptere. To av disse er musikere, en arkitekt, tre jobber innen reiseliv, to er studenter og ei er sekretær. Disse tilhører forskjellig rang innenfor det egyptiske sosiale systemet. Noen har mer penger andre mindre, noen er gift, andre enslige, og noen har en høyere utdanning mens andre ikke har det. Alle har generelt en stor sosial omgangskrets. Her ledet jeg samtaler rundt hvordan de, deres familie og venner hadde opplevet denne saken. Fra denne gruppen fikk jeg en anelse av likegyldighet. Dette kan ha sammenheng med deres utdanning på utenlandske skoler og deres opphold i utlandet. Det at de er litt bedre kjent med Vestens uttrykksformer, kan være årsaken til en annen forståelse av ting. På en annen side var deres bakgrunn en viktig faktor for den informasjonen de videreformidlet til meg. Deres kjennskap til både Vesten og islam gjorde det mulig for dem å forstå begge sider til en viss grad.

Jeg snakket også med seks nordmenn og andre utlendinger (engelske, tyske, franske og sudanere). De studentene jeg bodde med pleide å møtes på bar en gang i uken. Jeg benyttet meg av anledningen, ble med og spurte de forskjellige hvordan de hadde opplevet denne saken. De fleste hadde vært i Egypt før, under og etter at tegningene ble publisert.

I tillegg til å gå på språkskole, engasjerte jeg også en privatlærer. Det var jeg som la opp timen. Til hver gang leste jeg og læreren en og samme artikkel som var relatert til tegningene av Profeten. Timen begynte med at jeg fortalte om innholdet til artikkelen, deretter ble artikkelen diskutert. Hvem hadde skrevet den, når den ble skrevet og hva vedkommende egentlig mente med den. Dette ble gjort på arabisk, og var spesielt interessant, da det ga meg muligheten til å diskutere denne saken med en egypter som var samfunnsengasjert, utdannet, religiøs, kjent med Vestens normer og evnet å se saker fra flere sider. Etter vår diskusjon, kunne han diskutere denne saken med sine venner og bekjente. Gangen etter kunne vi så fortsette med å diskutere andres reaksjoner og meninger. Dette ga meg en ypperlig sjanse til å få et bredere spekter på de forskjellige synspunkter. Meninger som en egypter muligens ikke ville si til meg direkte, fikk jeg vite om via denne læreren.

Det var i begynnelsen noe vanskelig å være elev, venn og utlending samtidig som jeg skulle være den som observerte. Det var stunder der det å distansere seg var et problem. Jeg fant meg ofte mer som en del av diskusjonen enn å være den som observerte og lyttet. Dette hadde noe med min rolle som venn og student å gjøre. De som var til stede ville ofte diskutere med meg istedenfor å fortelle. Dette ble med tiden lettere etter hvert som jeg klarte å holde meg mer passiv i samtalene. Jeg kom inn med spørsmål når det stoppet opp og trakk meg deretter tilbake for å observere.

Som en avsluttende faktor her bør mitt utseende og bakgrunn nevnes som et relevant element. Jeg ser ikke ut som en etnisk nordmann. Jeg er klar over at mitt etniske opphav kunne være en påvirkende faktor. Poenget var å se om de reagerte da de fikk vite at jeg var norsk. Jeg hadde et bedre utgangspunkt, men var fremdeles en nordmann. Da jeg er muslim var det enklere for dem å uttrykke sin misnøye overfor meg. Det at jeg har en mørk hudfarge og samme religion som de jeg møtte i Egypt, var i dette tilfellet med på å gi meg et bedre utgangspunkt til den informasjonen jeg søkte.

3. DE RELIGIØSE SKRIFTENE OM BILLEDBRUK

Etter publiseringen av Muhammed-karikaturene kan en få inntrykk av at bilder og kunst ikke er akseptert innenfor islam. Dette er et generelt inntrykk som ikke stemmer med virkeligheten. I islam, som i andre religioner er kunst og bilder med symboler for Allāh akseptert av muslimene.³⁹ I en artikkel i *Politiken*, 15.02.2006, skriver Muhammed Amir Taheri at det gjennom tidene har vært vanlig at muslimske kunstnere har malt portretter av Profeten. Han oppgir også en liste over eksisterende portretter av Muhammed.⁴⁰ Her er det på sin plass å si at også islam, som andre religioner, er splittet innad.⁴¹ Det er muslimer som ikke ser på billedbruk som forbudt, blant dem er *shi'a*-muslimene.⁴² For denne gruppen muslimer er bilder en del av religionen.

Shi'a-muslimene ser på 'Alī som Muhammeds etterfølger. Etter deres tro er 'Alī den første *imamen*, og hans etterfølgere utgjør rekken av imamer.⁴³ Denne gruppen muslimer har en sterk tradisjon når det gjelder billedbruk.⁴⁴ Ifølge Ingvild Flaskerud ved Universitetet i Tromsø, viser kulturhistoriske studier at islam generelt har en lang tradisjon for å fremstille bilder av Profeten Muhammed.⁴⁵

Sunni-islam er den største grenen innen islam, og det er denne gruppen som oppfattes å ha forbudet. I realiteten stemmer ikke det helt. Det islamske billedforbudet skal blant annet omfatte alle skikkelser, som kan gi en erindring av mennesket. Dette da det kun er Allāh som kan skape noe så perfekt som mennesket. Dette kommer jeg tilbake til nedenfor. Enhver som har besøkt en muslimsk stat kan se at landet ofte er prydet med statuer, religiøse og ikke religiøse bilder og annen kunst. I et muslimsk hjem vil det heller ikke være uvanlig med bilder av familiemedlemmer. Dermed stemmer ikke teorien om at muslimer generelt er imot bilder. En kan si at islam i begynnelsen hadde et forbud. Dette muligens for å kunne vinne frem med læren om monoteisme. Etter hvert som samfunnet har utviklet seg, har forbudet mistet noe av

³⁹ Markus Hattstein og Peter Delius, *Islam: Art and Architecture* (Könemann: Tandem Verlag GmbH, 2004).

⁴⁰ Rothstein, 81.

⁴¹ Hattstein og Delius, 29-30.

⁴² Jan Hjärpe, "Jyllands-Postens Muhammedbilder tolkning av en konflikt", *Kirke og Kultur-2006-Nr 2*, www.idunn.noservlets/content?marketplaceId=2000&languageId=1&contentIte (23.01.07).

⁴³ Hattstein og Delius, 29

⁴⁴ Hjärpe.

⁴⁵ Ingvild Flaskerud, "Profeten Muhammed i islamsk bildekunst", <http://www.hf.uib.no/i/religion/popularikonografi/profeten.html> (30.10.06).

holdet sitt. De som tviholder på slike forbud representerer et fåtall, som gjorde seg gjeldende under denne konflikten. Denne delen av oppgaven handler om deres tro på forbudet. For meg som kjenner deler av det muslimske miljøet kan det virke som at ikke alle har tatt et standpunkt til dette forbudet, men det følges av respekt.

Målet med denne delen av oppgaven er å ta for seg de religiøse skriftene som preger sunni-muslimenes hverdag, og opprettholdelsen av forbudet mot billedbruk.

Hva er grunnen til at muslimer verden over reagerte kraftig på tegningene av Muhammed? Hvorfor er han så viktig, og for noen muslimer, hvorfor er bilder av han tabubelagt?

Billedforbudet har en enkel forklaring fra islams begynnelse, selv om Koranen sier lite om dette emnet. Uavhengig av dette er det allment akseptert blant sunni-muslimer at man ikke lager bilder av Profeten. For å kunne forstå hvorfor muslimer verden over reagerte på disse tegningene, må en forstå viktigheten av Profeten Muhammed, Koranen og ḥadīthene.⁴⁶

I dette kapitlet vil jeg skrive om Muhammeds plass i islam idag. Før det vil Profetens bakgrunn og tanker rundt hans posisjon i religionen, bli tatt opp. Koranens historie og hva den sier om bilder og eventuelle forbud, vil være et annet tema. Jeg vil også skrive noe om ḥadīthene og hva de sier om billedbruk.

3.1 MUHAMMED

Profeten Muhammed er allment kjent som grunnleggeren av religionen islam. Levemåten hans er fortsatt veiledende for mange muslimer.

3.1.1 Profetens bakgrunn og historien om han

Livet til Muhammed før han fikk sitt kall er ganske ukjent for allmennheten. Det vi vet er at han var foreldreløs og fattig.⁴⁷ Ellers er det kjent at han ble født rundt år 570.⁴⁸ Man forklarer

⁴⁶ Ḥadīthene er fortellinger om Profetens handlinger og ord i forskjellige situasjoner. Disse kommer i rekken av religiøse tekster nest etter Koranen.

⁴⁷ W. Montgomery W. Watt and Richard Bell, *Introduction to the Qurʿan* (Edinburgh: The University Press, 2002), s. 9-10.

Muhammeds fattigdom med den tids regler, som sa at en umyndig person ikke hadde retten til å arve. Dette kan ha ført til at Profeten mistet sin arv etter far og farfar. Med sin onkel skal han ha reist til Syria på handelsturer.⁴⁹ Under denne perioden skal han ha møtt sin første kone, Khadīja.⁵⁰

Den neste perioden i Muhammeds liv er mer kjent for oss, og begynner når han er nærmere 40 år. I ca. år 610 skal Profeten ha fått sitt kall, og i starten skal han ha delt disse åpenbaringene med sine nærmeste.⁵¹ Etter hvert som disse åpenbaringene ble kjent i Mekka, ble oppholdet i byen vanskeligere.⁵² Et slikt utfall var naturlig, da Muhammed truet en tilværelse og flerguderiet som var godt befestet.⁵³

I år 622 ble Muhammed nødt til å reise fra Mekka til Medina. Denne reisen, *hijra*, blir sett på som en historisk viktig begivenhet. Det er fra dette året man regner den islamske kalenderens begynnelse.⁵⁴

I Medina ble Muhammed overhode. Etter hvert som han viste sine lederkunnskaper, både innen krigsføring og underlegging av andre stammer, økte hans makt betraktelig de kommende årene.⁵⁵

I januar år 630 begynte Muhammed og 10000 av hans tilhengere en pilegrimsreise mot Mekka. Det er nå man regner med at Muhammed ble anerkjent som Allāhs budbringer.⁵⁶ Det er i Medina den siste fasen i hans liv fant sted. Her levde han som Allāhs budbringer, og som politisk og religiøs veileder for det muslimske samfunnet.⁵⁷ Muhammed døde 8. juni i år 632, og innen den tid hadde islam blitt en kjent religion. Muhammed stod fast ved sin tro, og den overbevisning at han var Allāhs profet med et budskap. Det er denne overbevisningen og

⁴⁸ *Encyclopaedia of Islam* 7: 361. Ifølge denne skal Muhammed være født senere hvis en skal få andre fakta til å stemme.

⁴⁹ *Ibid.*, 362.

⁵⁰ Watt og Bell, 10.

⁵¹ Helmut Gätje, *The Qur'an and its Exegesis* (Oxford: Oneworld publications, 2000), s. 8.

⁵² Gätje, 9, Bosworth, 363.

⁵³ Watt og Bell, 11, Bosworth, 364.

⁵⁴ Watt og Bell, 11.

⁵⁵ *Ibid.*, 11-12.

⁵⁶ Muhammed ble anerkjent som profet etter hvert som hans tilhengere kom. Men det var etter at han tok over Mekka at han fikk den totale anerkjennelsen.

⁵⁷ Watt og Bell, 13.

troen som gjør islam til det den er idag. Muhammed er islams hjørnestein. Han mottok budskapet, og videreformidlet det.

3.2 AL-QURĀN

Koranen er som kjent en samling av Muhammeds åpenbaringer, som i begynnelsen ble fortalt til nære venner og bekjente. Etter hvert som Profeten følte sitt kall sterkere ble han en aktiv misjonær. Til å begynne med gikk disse åpenbaringene kun på folkemunne. Det spekuleres at noe ble skrevet ned av hans sekretærer, men selve samlingen slik vi kjenner den idag, ble ikke skrevet ned før etter Muhammeds død.⁵⁸

3.2.1 Den hellige bokens historie, oppbygning og mening

Etter Profeten Muhammeds død fryktet man at mye av åpenbaringene ville gå tapt, med mindre man samlet det ned på papiret. Det er uenighet rundt hvem som samlet Koranen. Det har blitt sagt at det var en av hans svigerfedre, Abū Bakr, eller ʿUmar, som også var hans gode venner.⁵⁹ Denne samlingen bestod av notater på papyrus, steiner, treplater, skinn, palmeblader etc. Det sies at den endelige samlingen ble gjort etter Abū Bakrs død.⁶⁰ Den utgaven vi kjenner idag ble i sin helhet endelig samlet av ʿUthmān, kalif etter ʿUmar.⁶¹

I Joseph Schacht sin bok *An Introduction to Islamic Law*, leser vi om hva islams lov, *sharia*, sier om de forskjellige situasjoner og handlinger i ens liv.⁶² Sharia er lov som til en viss grad er utarbeidet fra Koranen, og omfatter spørsmål rundt arverett, ekteskap og generelle påbud en muslim har.⁶³ Koranen blir slik indirekte den islamske lovboken. Mange muslimer følger disse retningslinjene. Et sterkt ønske om *en* felles tolkning av Koranen, førte til at døren til personlige tolkninger ble stengt på et tidlig tidspunkt. Det var kun de lærde som stod for tolkningen.⁶⁴ Det kan argumenteres rundt påstander som sier at dagens muslimer lever etter retningslinjer fra en annen tid, og tolkninger tilpasset en annen tidsalder.

⁵⁸ Watt og Bell, 10.

⁵⁹ Gätje, 13.

⁶⁰ Watt og Bell, 42.

⁶¹ Gätje, 14.

⁶² Joseph Schacht, *An Introduction to Islamic Law* (New York: Oxford Clarendon Press, 1982).

⁶³ Watt og Bell, 162-166.

⁶⁴ Watt og Bell, 167.

Koranens troverdighet diskuteres den dag idag av enkelte. Diskusjonens utgangspunkt er at denne samlingen kom etter Muhammeds død, og ikke under han liv.⁶⁵ For en troende muslim er Koranens troverdighet ikke et spørsmål, men et befestet faktum.

Verk skrevet om muslimes hellige bok er naturlige tankevekkere hos dagens lesere. Ved å lese om muntlige overleveringer,⁶⁶ skapes det spørsmål som; hva kan ha blitt inkludert, hva kan ha gått til spille og hva kan ha blitt misforstått?

Det var en tid da det eksisterte forskjellige eksemplarer av Koranen.⁶⁷ Disse skal ha blitt samlet inn, og blitt sammenlignet med en samling 'Aisha, en av konene til Muhammed, eide. Med 'Aishas versjon som utgangspunkt ble Koranen utarbeidet, og alle andre eksemplarer ødelagt.⁶⁸

3.2.2 Hva sier Koranen om avbildninger?

Overraskende nok finner man ingen direkte henvisninger til billedbruk i Koranen. Det finnes utdrag som kan tolkes til å være et forbud mot bilder, men disse er vage i sine ord. I kapittel 7, Skillemuren i vers 134 står det:

Og Israels folk sa, "Lag en gud til oss, Moses, slik som disse har." Han svarte, "Dere er i sannhet uvitende folk!"⁶⁹

Ifølge Maḥmūd ibn 'Umar al-Zamaksharī sin korankommentar er det israelske folket uvitende da de tilber figurer. I tillegg er de uvitende om Allāhs mirakler. Det er kun Han som kan skape⁷⁰. Dette avsnittet kan også av noen tolkes slik at Gud ikke kan ha en form. Han er der i troen, men ikke i synet. Dette kan tolkes som et forbud mot bilder, da bilder viser en form. I *aya* 139, videre i kapittelet, hører vi om at Moses (Musa) ber Allāh vise seg for han. Det skjer ikke.⁷¹ Ut fra dette kan en anta at budskapet er at Allāh kan ikke sees med øynene, men føles i

⁶⁵ Watt og Bell, 40.

⁶⁶ Gätje, 24.

⁶⁷ Gätje, 25.

⁶⁸ Watt og Bell, 42.

⁶⁹ Einar Berg, *Koranen* (Oslo: Universitetsforlaget, 2005), s. 161.

⁷⁰ Maḥmūd ibn 'Umar al-Zamaksharī, *Al-Kashshāf 'an ḥaqā'iq al-tanzīl wa 'uyūn al-aqāwīl fī wujūh al-ta'wīl*, 2: 110 (Beirut: Dar al-Fikr, 1977).

⁷¹ Berg, 161.

troen. Bilder viser oss en skapning, og dermed er de forbudt. Vi hører også om lignelser i i kapittel 16, Bien, vers 76:

Dere skal ikke lage lignelser om Gud!⁷²

En karikatur kan anses som en lignelse, men her gjelder det Allāh, og ikke hans profeter. Det som kan tolkes som et forbud mot latterliggjøring av en profet, er dette avsnittet fra kapittel 21, Profetene, vers 42:

Det ble drevet ap med sendebud før din tid. Men de som hånet dem, ble grepet nettopp av det de drev ap med!⁷³

Ifølge al-Zamaksharī skal man ikke håne profetene.⁷⁴ De som gjør dette vil få sin straff etter døden.

Det er velkjent at før islams tid, var Mekka en by som praktiserte flerguderi, med avbildninger/statuer av disse gudene. Denne perioden kalles *al-ʿaṣr al-jāhilī* (betegnelsen på den før-islamske perioden),⁷⁵ eller *jāhilīya* (en tilstand av ignoranse).⁷⁶ Tilbedere av andre guder på den tid får denne betegnelsen da de ikke visste bedre.⁷⁷ Med nye åpenbaringer kom ideen om monoteisme.⁷⁸ Muhammed måtte overbevise stammene at flerguderi og avgudsdyrking var fordømt, for å kunne vinne gjennom med sin tro. Det at flerguderi og avgudsdyrking er forbudt hører vi om flere steder i Koranen. I vers 19 i kapittel 6, Budskapet står det:

Vil dere virkelig bekrefte at der er guder sammen med Gud. Si, ” jeg bekrefter det ikke!” Si, ”Han er kun én Gud! Jeg vil intet ha å gjøre med deres med-guder!”⁷⁹

⁷² Berg, 263.

⁷³ Ibid., 318.

⁷⁴ Al-Zamaksharī, 2: 420.

⁷⁵ Hans Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic* (Ithaca, NY: Spoken language Services, Inc., 1994), s. 171.

⁷⁶ Ibid., 171.

⁷⁷ Shawqī Dhayf, *Tarīkh al-adab al-ʿarabī: al-ʿaṣr al-jāhilī* (Kairo: Dār al-Maʿārif, 1976), s. 89-91, Jawād ʿAlī, *Tarīkh al-ʿarab: qabl al-islām* (Baghdad: Maṭbūʿāt al-Majmaʿ al-ʿilmī al-ʿIrāqī, 1955), s. 83, 84.

⁷⁸ Her menes islam som den nye religionen med nye ideer selv om jødedommen og kristendommen var ute med tanken rundt én gud. Dette siden jeg beskriver et spesifikt område hvor flerguderi enda var vanlig.

⁷⁹ Berg, 126.

I samme kapittel i vers 74 sier Abraham (ʿIbrāhīm) til sin far:

Tar du avgudsbilleder til guder? Du og ditt folk er sannelig klart på villspor.⁸⁰

Videre i samme kapittel, fra vers 76 til vers 81, leser man om folks forsøk på å gi Allāh formen til solen, månen og stjernene. Dette blir av Abraham sett på som negativt, og han forkaster tanken totalt.⁸¹ Andre eksempler av samme slag finner vi i kapittel 21, Profetene, vers 59, kapittel 22, Pilegrimsreisen, vers 32, kapittel 25, Kriteriet, vers 10, kapittel 26, Skaldene, vers 213, kapittel 30, Grekerne, vers 12, 39 og 41, kapittel 31, Loqman, vers 12.⁸² De nevner alle at en ikke skal ha andre guder enn Allāh eller praktisere avgudsdyrking.

Disse utdragene kan fortelle oss at Muhammed måtte kjempe mot eksisterende religioner for å kunne spre budskapet sitt. Han måtte være konsekvent, og det ble skapt tabu rundt avbildning. Flerguderi og avbildning ble omgjort til noe straffbart, og straffen var møtet med helvetesilden. Det var viktig å skape et skille mellom trosretningene, og dette skillet kom i form av monoteisme. Fra å være et folk med polyteistisk tro, gikk de monoteismen i møte.

Flaskerud skriver at det er spesielle koranvers som omtaler Allāh som skaper og advarer mot avgudsdyrkelse. Versene trekkes frem som motargumenter når man skal lage bilder av religiøse skikkelser.⁸³ Hun nevner vers fra Koranen som sier

Vers 10 i kapittel 7, Skillemuren:

Vi skapte dere, og formet dere.⁸⁴

Vers 2 i kapittel 64, Desillusjoneringen:

Han er den som skapte dere.⁸⁵

⁸⁰ Berg, 132.

⁸¹ Ibid., 133.

⁸² Ibid.

⁸³ Flaskerud, 1.

⁸⁴ Berg, 574.

⁸⁵ Ibid.

I samme kapittel vers 3, står det:

Han skapte himmel og jord på alvor, og Han formet dere, og formet dere vel.⁸⁶

Disse versene tolkes som en oppfordring til mennesket om ikke å utfordre Allāh og hans evner til å skape. Ifølge Flaskerud kan man undre om produksjon av bilder og skulpturer kan oppfattes som et forsøk fra menneskers side på å kopiere Allāhs evner, og dermed likestille seg med han.⁸⁷ Dette kan være et argument for billedforbudets eksistens. I tillegg til at man skulle gå bort fra avgudsdyrking, skulle man akseptere Allāh som Skaperen og erkjenne hans verk og suverenitet.

3.3 ḤADĪTHENE

I rekken av religiøse tekster kommer ḥadīthene etter Koranen. Man innså tidlig at Koranen ikke var like utfyllende på alle punkter.⁸⁸ Hvor skulle man da henvende seg? Profeten Muhammeds liv og praksis ble ansett som tro mot Allāhs vilje, og derfor valgte man å bruke det som veiledende. Det man idag kaller ḥadīth, forteller om Profetens handlinger og liv. Disse deles opp i tre kategorier, de profetiske ḥadīthene anerkjent av sunni-muslimene (*al-aḥadīth an-nabawīya*), shi'a-muslimenes egne samlinger (*al-aḥadīth al-walawīya*) og de "hellige" ḥadīthene (*aḥādīth qudsīya*⁸⁹).⁹⁰ De profetiske ḥadīthene omfatter tusentalls rapporter av Muhammeds ord og gjerninger. Med hver ḥadīth følger en kildeliste, *isnād*, som fører oss helt tilbake til den personen som hørte eller så Profeten si eller gjøre den aktuelle handling.⁹¹ I de hellige ḥadīthene er det Allāhs ord som er i sentrum og ikke Profetens liv. Disse skiller seg fra Koranen da de ikke er formidlet gjennom Gabriel, men kommet gjennom en drøm eller inspirasjon.⁹² Av disse tre gruppene er det de profetiske ḥadīthene som er mest kjent. Når man snakker om ḥadīth som nummer to i rekken av religiøse tekster, er det de profetiske ḥadīthene det menes.⁹³

⁸⁶ Berg, 574.

⁸⁷ Flaskerud, 1.

⁸⁸ *Encyclopaedia of Islam*, 3: 23.

⁸⁹ *Ibid.*, 28.

⁹⁰ John Renard, *Seven Doors to Islam* (California: University of California Press, 1996), s. 13.

⁹¹ Renard, 13, *Encyclopaedia og islam*, 3: 24.

⁹² *Encyclopaedia of Islam*, 3: 28.

⁹³ Renard, 13.

I kapittel 9, Bruddet, vers 72,⁹⁴ kapittel 24, Lyset, vers 55⁹⁵ og kapittel 33, Ligaen, vers 36,⁹⁶ står det at de troende skal adlyde Allāh og hans Sendebud. Da ḥadīthene defineres som Profetens ord har de naturlig en stor plass i religionen.

3.3.1 Ḥadīthenes betydning for muslimene

Det kan være vanskelig å avgjøre i hvilken stor grad ḥadīthene har betydning i muslimenes hverdag i dagens samfunn. Det som er urokkelig er Muhammeds posisjon i islam. Han blir ansett for å ha handlet rett, og bragte Allāhs ord.⁹⁷ Dermed blir hans handlinger og ord det nest mest riktige. Enhver av ḥadīthene skal være en beretning om Profetens råd til sine etterfølgere.⁹⁸ Disse rådene kan vise seg å prege mange muslimer i stor grad. På *islamonline* sine nettsider ser en stor bruk av ḥadīthene.⁹⁹ Her brukes de av muslimer til å både forklare ting og som veiledning.¹⁰⁰ En rådgiver fra *islamonline.net* sier at muslimer bør leve etter Profetens karakter og moral, og dette gjør de kun ved å følge ḥadīthene.¹⁰¹ Yusuf al-Qaradawi, en kjent figur for mange muslimer, sier at alle lærde burde bruke ḥadīthene i sin lære. Ifølge han er dette lærdommer som er viktige innen islam.¹⁰²

Sayyed Hossein Nasr, professor i islamske studier ved George Washington Universitet sier at bildefremstillinger forbys i ḥadīthene og indirekte i Koranen.¹⁰³ Reaksjoner rundt karikaturtegningene kan indikere hvor rotfestet ḥadīthene er. Ved å henvise til ḥadīthene, kan muslimene påstå at dette er blasfemi overfor deres religion.

Ḥadīthene er hellige for mange muslimer, men hvorvidt er de troverdige? Dette er fortellinger som gikk på folkemunne, og siden skrevet ned. For å styrke deres troverdighet, fulgte man deres fortellere helt tilbake til Muhammed, det som tidligere er nevnt som isnād. I noen

⁹⁴ Berg, 188.

⁹⁵ Ibid., 351.

⁹⁶ Ibid., 420.

⁹⁷ Hameed Shahul, "The Importance of Hadith in Islam", http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1158658489489&page, 11.11.07.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ *Islamonline.net*, "Ḥadīth", <http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?hSection=LSEHS&pagename=Zone-Engl> (11.11.07).

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Shahul.

¹⁰² Yusuf al-Qaradawi, "Not Acting Upon a Hadith: Any Excuses?", http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1183484331176&page (11.11.07).

¹⁰³ *Religion & Ethics*, "Reaction in Muslim World to Muhammad Cartoons", <http://www.pbs.org/wnet/religionandethics/week924/p-perspectives.html>, 10.02.06 (11.11.07).

tilfeller har man klart det, og i andre har det vært mindre vellykket. Selv med henvisning til den opprinnelige kilden, er det ingenting som tilsier at det fortalte er faktiske hendelser. Med en slik overleveringsmetode kan det forekomme endringer. Påstanden om at endringer ikke har skjedd, gjør det ikke enklere å tro fullt på slike fortellinger. Det fortelles historier om de som oppfant falske ḥadīth med til tider imponerende isnād,¹⁰⁴ om de som var mindre flinke til å huske riktig og om de fortellerne som på sine gamle dager husket mindre.¹⁰⁵ Fra vår egen eventyrkultur vet vi at noen faktorer kan gå til spille med mindre de blir nedskrevet. Det ble også gjort forsøk på å skille de forskjellige ḥadīthene i grupper, alt etter hvor troverdige de var.¹⁰⁶ Her kommer *ṣaḥīḥ* øverst på troverdighetslisten.¹⁰⁷

3.3.2 Hva sier ḥadīthene om billedbruk?

Hvor det over diskuteres hvorvidt Koranen sier noe om billedbruk, har ḥadīthene tydeligere retningslinjer. Det finnes ḥadīth som direkte sier noe om dette emnet, i tillegg til straffen som venter hvis en overskrider forbudet.

Blant eksemplene finner vi disse:

Al-Bukhārī 1601. Ibn Abbās berettet:

When Allāh's Apostle (The blessing and peace of Allāh be upon him) came to Mecca, he refused to enter the Ka'ba with idols in it. He ordered that the idols be destroyed. So they were taken out, the people took out the pictures of Abraham and Ismail holding divine arrows in their hands. Allāh's Apostle (The blessing and peace of Allāh be upon him) said: "May Allāh curse these people. By Allāh, both Abraham and Ismail never did the game of chance with divine arrows." Then he entered the Kaba exclaiming Allāh is the Greatest at it's corners but did not offer the prayer in it.¹⁰⁸

¹⁰⁴ *Encyclopaedia of Islam*, 3: 24.

¹⁰⁵ *Ibid.*, 25.

¹⁰⁶ *Ibid.*, 25.

¹⁰⁷ *Encyclopaedia of Islam*, 3: 25.

¹⁰⁸ Al-Boukhari, Imam Abi Abdullah Muhammad bin Ismail, *Sahih al-Boukhari* 2: 502 (Beirut: Dar El-Fiker, 1993).

Denne ḥadīthen sier noe om idoldyrking før Muhammeds tid i Mekka. Utdraget over bekrefter Profeten sin kamp mot tidligere polyteistiske religioner med deres billedbruk. For islams spredning, og for å hindre tilbakefall, var det nødvendig å fjerne de allerede eksisterende religionene. Spesielt viktig var det i Mekka, da byen fra tidlig islams tid regnes som et hellig sted.

Al-Bukhārī 3225. Saīd bin Abu al-Hassan berettet:

While I was with Ibn ‘Abbas a man came and said, “O father of ‘Abbas! My sustenance is from manual profession and I make these pictures.” Ibn ‘Abbas said, “I will tell only what I heard from Allāh’s Apostle (the blessing and peace of Allāh be upon him). I heard him saying, “That who makes a picture will be punished by Allāh till he puts life in it, and he will never be able to put life in it.” Hearing this, that man heaved a sigh as his face turned pale. Ibn ‘Abbas said to him, “What a pity! If you insist on making pictures I advise you to make pictures of trees and any other unanimated objects.”¹⁰⁹

Fra denne ḥadīthen kan vi forstå at muslimene har et forbud, som sier at ingen muslimer skal lage tegninger eller bilder av et levende vesen. Slike handlinger vil straffe seg. Hvis Allāhs suverenitet skulle vinne gjennom var slike forbud nødvendige.

En annet eksempel er:

Al-Bukhārī 3325. Abu Talha berettet:

I heard Allāh’s Apostle (the blessing and peace of Allāh be upon him) saying:”Angels (of Mercy) do not enter a house wherein there is a dog or a picture of a living creature (a human being or a animal).¹¹⁰

Her hører vi at også hunder er forbudte i et hjem. Dyr og bilder av levende vesener i hjemmet, hindrer englene i å komme på besøk. Dette nevnes også i neste ḥadīth.

Al-Bukhārī 3227. Sālem’s far berettet:

¹⁰⁹ Al-Boukhari, 3: 305-7

¹¹⁰ Al-Boukhari, 4: 379.

Once Gabriel promised the Prophet (the blessing and peace of Allāh be upon him) (that he would visit him. But Gabriel did not come) and so he said: “We (angels) do not enter a house wih contains a picture or a dog.”¹¹¹

De ovenfornevnte ḥadīth er bekrefter igjen påstanden om at bilder av levende vesener ikke skal forekomme.

Det er også ḥadīth som avviser lek med dukker og leker som representerer det levende. En av de som sier noe om dette er:

Al-Bukhārī 6130. Aisha berettet:

I used to play with dolls in the presence of the Prophet (may the blessing and peace of Allāh be upon him), and my girl friends also used to play with me. When Allāh’s Apostle (may the blessing and peace of Allāh be upon him) used to enter (my dwelling place) they used to hide themselves, but the Prophet (may the blessing and peace of Allāh be upon him) would call them to join and play with me.¹¹²

Som vi ser finnes det flere eksempler fra ḥadīthene som sier noe om billedforbudet. Man kan diskutere viktigheten av slike forbud den dag i dag. Nå som islam er en veletablert verdensreligion er det lite sannsynlig at noen vender tilbake til gamle religioner. Er da et slikt forbud like viktig for det islamske samfunnet, eller vil det miste noe av det mest grunnleggende i sin lære? Islam og dets billedforbud representerer Allāhs suverenitet. Da tanken rundt monoteisme er godt forankret, kan en ny tolkning føre til en grunnleggende endring i islam. Mennesker tilhørende andre trosretninger vil kanskje oppfatte dette som justeringer tilpasset ny tidsalder og dagens flerkulturelle samfunn.

3.4 MUHAMMEDS POSISJON IDAG

I flere religioner er monoteisme sentral, og tanken på at Guds nærvær føles gjennom troen er en fellesnevner. Religiøse skrifter, profeter og andre helligdommer settes like høyt hos alle

¹¹¹ Al-Boukhari, 4: 381.

¹¹² Al-Boukhari, 8: 100.

troende, uansett trosretning. Alle religioner derimot har ikke et billedforbud, og der er islam kjent for sin praksis. Islam spesifiserer at profeter kun er mennesker, benyttet som kanaler for å spre Guds budskap.¹¹³

Muhammed har en spesiell plass i det islamske samfunnet, ved at han regnes som grunnleggeren av religionen. Han er ikke tillagt andre evner enn hva et vanlig menneske kan besitte. Mircea Eliade, forfatteren av *Det hellige og det profane*, sier at religiøse mennesker ønsker å leve i et religiøst univers.¹¹⁴ Muhammed regnes som en del av det islamske universet og er dermed veldig viktig for muslimenes religiøse hverdag. Ifølge Eliade er det religiøse rommet ofte den eneste virkeligheten for troende.¹¹⁵ Profetens posisjon blir videre styrket gjennom ḥadīthenes betydning innen islam.

I kapittel 9, Bruddet, i vers 31 står det:

De har tatt sine rabbier og munker til herrer utenom Gud,- og Messias, Marias sønn! Men de ble pålagt til å tjene en Gud! Det er ingen Gud unntatt Ham!¹¹⁶

Her kritiseres andre religioner for tilbedelse av andre enn Allāh. Da det stadig påpekes at Muhammed kun var et menneske, hvordan da forklare de sterke reaksjonene etter tegningene? Islam er entydig på Allāhs suverenitet, og Muhammeds rolle som sendebud. Muslimer nærer en ærefrykt og dyp kjærlighet for Profeten. En annen form for kjærlighet kan være tilbedelse, og grensen mellom disse er vag. Endrer et slikt forhold seg kan dette medføre grunnleggende endringer i religionssammenheng. Det en kan konstatere er at muslimenes kjærlighet ikke har minket med tiden. Om det i fremtiden vil føre til at islam adopterer noen aspekt den selv kritiserer, gjenstår å se. I boken, *Det hellige og det profane* skriver Eliade også om religiøse personer. Ifølge han er de en del av de hellige historiene, mytene. Personer med i disse mytene er ikke menneskelige vesener. De er enten guder eller kulturbringende heroer.¹¹⁷ I islams tilfelle vil det være riktig å si at Muhammed er et forbilde som oppleves som den ultimate rollemodell. Videre sier Eliade at religiøse mennesker oppfatter seg selv som

¹¹³ Berg, 244.

¹¹⁴ Mircea Eliade, *Det hellige og det profane* (Trondheim: Gyldendal, 2003), s. 9.

¹¹⁵ Ibid., 15.

¹¹⁶ Berg, 183.

¹¹⁷ Eliade, 59.

virkelige mennesker bare i den grad de etterligner kulturbringende heroer.¹¹⁸ Med bakgrunn i dette vil en kunne si at Muhammed oppfattes som et religiøst forbilde som de fleste muslimer ønsker å etterligne.

Muslimer kan rettferdiggjøre sin kjærlighet til Profeten ved å referere til vers 33 i kapittel 33, Ligaen,¹¹⁹ hvor Muhammed og hans familie blir kalt *husets folk*. Dette kan oppfattes som at Muhammed og hans familie skal få en opphøyd plass i det muslimske samfunnet, både i dette liv, og i himmelen. Med dette som bakgrunn vil Profeten få en naturlig opphøyd status.

For å forstå Muhammeds posisjon, må man ha en forståelse for hans betydning i religionen. Muhammed er forutsetningen for Koranen.¹²⁰ Uten han ville det ikke vært noen muslimer i dag. Det var han som fortalte mennesket om Allāhs vilje. Profeten er kjernepunktet for islam.¹²¹ Hadde ikke Muhammed skjønt budskapet som Allāhs ord, og kjempet mange kriger, hadde Mekka muligens ikke hatt like stor religiøs betydning idag. Muslimer takker Profeten (*shukr al-ḥamdu l-llāhi*) for det han har gitt dem. Islam er til tider ikke bare en religion, men for mange en levemåte. En latterliggjøring av Muhammed kan av muslimer oppfattes som en latterliggjøring av dem selv, da Muhammed er dem så nær.

I den pakistanske avisen *Dawn*, den 3. februar 2006, ble Profeten sagt å være et symbol på fred og toleranse.¹²² Ut ifra dette er ikke Muhammed bare et sendebud, men han representerer de islamske verdiene.

I en artikkel i *al-Ḥayāt* står det at Profeten er kjærligheten, sameksistensen, vennskapet, freden og barmhjertigheten.¹²³ Det er tydelig at Muhammed er representant for de verdier en ønsker skal være sentrale i islam og forbindes med religionen. Når en da krenker denne religiøse figuren kan det anses som en krenkelse av islams verdier.

¹¹⁸ Eliade, 62.

¹¹⁹ Berg, 420.

¹²⁰ Rothstein, 51.

¹²¹ Ibid., 53, 55.

¹²² Raja Asghar, opprinnelig trykt i *Dawn* (Pakistan), 03.02.06, hentet fra "Karikaturstriden, Pakistansk debatt", *Morgenbladet*, 17-23 februar 2006, s. 7.

¹²³ 'Irfān Nizām al-Dīn, "Al-Rusūm al-masī'a wa rudūd al-fi'l al-sayyi'a: fakhkh al-waqī'a bayn al-islām wa ūrübā", www.alhayat.com/opinion/02-2006/Item-20060219-838aa392-c0a8-10ed-0118, 20.08.06.

I et intervju på *islamonline.net* sier Ṭāhā Jābir al-ʿAlwānī, blant annet kjent for å ha grunnlagt *Det internasjonale instituttet for islamsk tenkning* i USA og er nå President av dets styre, at det er viktig at de kommende muslimske generasjoner utdannes, og at med riktig grunnlag kan de være med på å forebygge fordommer mot islam. Al-ʿAlwānī er kjent med vestlige ytringsformer og islams verdier. Ifølge han bør dagens unge muslimer læres opp etter den positive, kjærlige og sameksisterende Profeten, og han burde være et forbilde på å leve et riktig liv.¹²⁴

¹²⁴ Miḍḥat Māhir, "Ṭāhā al-ʿAlwānī wa istrāṭijiyāt al-taʿāmul maʿa al-tadnīs", www.islamonline.net/arabic/arts/2006//02/article08.shtml, 14.03.06.

4. YTRINGSFRIHET VERSUS BLASFEMI

Noe tid etter at tegningene ble publisert vokste debatten rundt dem. En del av temaet omhandlet ytringsfrihet og blasfemi. Denne form for ytringsfrihet fornærmet muslimene på nivå til blasfemi. Nedenfor diskuteres disse begrepene mer inngående. Spørsmålet om disse begrepene ble velvitende misbrukt av begge parter, vil også bli tatt opp.

4.1 YTRINGSFRIHET

Grunnloven av 17. mai 1814, paragraf 100, begynner med:

Ytringsfrihed bør finde Sted.¹²⁵

Denne loven fortsetter med å si at alle mennesker har rett til å uttrykke seg fritt, lov til å si sin mening uten å holdes rettslig ansvarlig for det.

I Norge ser vi på ytringsfrihet som en medfødt rettighet, noe vi bærer med oss gjennom livet. Vi alle har retten til å uttrykke våre meninger og dette gjelder i teorien alt. Ytringsfriheten har i teorien ingen begrensninger, og nordmenn har en holdning deretter.

Er ytringsfriheten absolutt? Med det spør jeg om det er greit i praksis, å ytre uten å ta hensyn? Alle samfunn er bygd opp etter etiske normer, og ytringsfriheten er preget av dette. Er det ikke allmennt å vise medmenneskelighet? Dette er noen av spørsmålene, som stilles i forbindelse med begrepet ytringsfrihet. Karikaturene kan anses, av noen, som misbruk av ytringsfriheten.

4.1.1 Er ytringsfriheten absolutt?

I Aftenposten den 4. februar 2006 skrev Shoaib M. Sultan en kronikk der han bl.a. sier:

Ytringsfriheten er for svake grupper. Den er ikke absolutt. Den er skapt for å beskytte svake grupper i samfunnet.¹²⁶

¹²⁵ *Norges Lover*, Grunnloven av 17. mai 1814, paragraf 100, www.lovdatab.no.

Er det kun de svake gruppene i samfunnet som har retten til å ytre og mene? Er ytringsfriheten begrenset?

Nei, med dette kan en forstå at ytringsfriheten er til blant annet for å gi de svake i samfunnet en stemme. Samtidig mener han at ytringsfriheten ikke er der for å såre eller krenke andre. Mennesker skal selvfølgelig få lov til å si det de mener, men man skal ta hensyn. Ytringsfriheten er dermed ikke et middel som kan misbrukes.

I det daglige liv tar vi hensyn til andre menneskers følelser. Vi prøver å si vår mening uten å såre, eller krenke andre menneskers verdier. Vil det egentlig si at vi til daglig ikke bruker ytringsfriheten? Jo, vil de fleste si. Vi i Norge, og store deler av verden bruker til daglig vår rett til å si det vi ønsker. Det at vi tar hensyn, betyr ikke at våre ytringer er begrenset. Vi bruker bare skjønn og sosial kompetanse.

Dette avsnittet er et godt eksempel på hva ytringsfrihet betyr for de forskjellige. For Sultan beskytter den de svake i samfunnet. For redaktøren av *Magazinet* er det frihet til å trykke det han måtte ønske uansett konsekvens. I *Norges Lover* er ytringsfriheten slått fast. Noen justerer på ytringsfriheten ut av etiske hensyn. Det finnes flere personlige definisjoner på ytringsfrihet enn de ovenfornevnte.

I en artikkel på *islamonline.net* sier Saïf al-Dīn ‘Abd al-Fattāḥ, professor på Universitetet i Kairo, at også islam står for ytringsfrihet. Forskjellen er at islam snakker om frihet med ansvar. Han mener at det å velge hvordan man bruker friheten er et ansvar, og muslimenes frihet er bundet med deres ansvar overfor deres tro og dens verdier. Ifølge han er Vestens generelle forståelse av ytringsfrihet urett for muslimer. Professoren sier også at det er forskjell på den vestlige friheten og friheten innen islam, samtidig som han mener at ingen av disse forståelsene er ubroblematiske.¹²⁷

¹²⁶ Shoaib M. Sultan, "Ytringsfriheten er ikke absolutt", www.Aftenposten.no/meninger/kronikker/article1214171.ece, 04.02.06.

¹²⁷ ‘Amrū ‘Abd al-Karīm, "Al-Ḥurrīya wa azmat al-kārikātīr min al-ḥadath ilā al-manhaj", www.islamonline.net/arabic/arts/2006/02/article11.shtml, 14.03.06.

Denne artikkelen viser likheter med Shoaib sine ord. De er enige i at ytringsfrihet er viktig, men på den andre siden er det nødvendig å bruke skjønn og vise forståelse overfor de ulike verdiene et samfunn kan bestå av. Vi har alle frihet, men med den følger det også ansvar.

I en annen artikkel fra *islamonline.net* sies det at det er mennesket selv som avgjør hvor frihetens grenser går. Vi må selv skille mellom hva som er riktig og galt.¹²⁸

4.1.2 Ytringsfriheten, en unnskyldning?

Da Vedbjørn Selbekk ble bedt om å be de fornærmede muslimene om unnskyldning for sin handling, nektet han.¹²⁹ Dette ble begrunnet med at avisen kun brukte ytrings-/presse-friheten gitt av den norske stat.¹³⁰ Det er ingen grunn som tilsier at en ikke kan ytre meninger om en religion i det offentlige Norge. Med en slik uttalelse provoserte han frem flere reaksjoner. En av disse var spørsmålet om han ville trykke slike karikaturtegninger av Guds sønn, Jesus. Det ble i en artikkel ymtet at:

Hvis det kom en film eller en bok hvor Jesus opptredde som en homoseksuell rundbrenner blant sine disipler ville Selbekk være en av de første til å reagere.¹³¹

Hvis en mener at det er blasfemisk å gjøre noe slikt mot ens egen tro, gjelder det da ikke andres tro? Jo, en ville tro det. Og det er slike uttalelser som medførte oppfatningen om misbruk av ytringsfriheten i denne sammenheng. Selbekk skjulte seg bak begrepet, uten å komme konsekvensen i møte. Det ble antydnet at Selbekk velvitende latterliggjorde Muhammed ved å trykke tegningene. Vedbjørn Selbekk sin tro er trolig like rotfestet som muslimenes.

I *Morgenbladet*, 17-23 februar 2006, skriver Erik Bakken Olafsen at Selbekk selv var en tilhenger av å gjenopprette blasfemiparagrafen. Stemmer dette, er han med på å begrense ytringsfriheten som spesielt omhandler religion. Dette igjen skaper mistillit rundt Selbekk sine intensjoner. Hvordan kan en tilhenger av ytringsfriheten, samtidig støtte gjenoprettelsen av

¹²⁸ Muṣṭafā ‘Āshūr, ”Al-Rusūm al-kārīkātīrīya: asbāb wa ma’ālāt”, www.islamonline.net/arabic/arts/2006/02/article12.shtml.

¹²⁹ NRK Nyhetene i januar 2006.

¹³⁰ Anders Gjæver Roar Hagen, ”Profetens sanne ansikt”, *VG*, 12.01.06.

¹³¹ Peter M. Johansen, ”Innrammede tegninger”, *Klassekampen*, 01.02.06.

en paragraf som virker begrensende.¹³² Der igjen, hvis han nå har forandret mening etter å ha trykket tegningene, blir det igjen tankevekkende. En kan få inntrykk av at han har forandret mening om denne loven først etter at han selv har misbrukt den.

I de arabiske mediene leste en ofte om misbruket av ordet ytringsfrihet. ‘Abd al-Fattāḥ, som jeg viste til ovenfor mener at muslimer har ytringsfrihet men også et ansvar, og at det er forskjell på ytringsfrihet og misbruk av den. Han sier at Vesten forandrer verdiene til friheten fra sak til sak, og hvordan det passer Vesten best.¹³³

4.2 BLASFEMI

”Gudsbespottelse”¹³⁴ er et annet ord for blasfemi. En allmenn oppfattelse av dette ordet, er at det beskriver enhver form for latterliggjøring av Gud og hans lære. I Norge har vi per dags dato ingen lov som omhandler blasfemi. Etter denne saken var det fra flere hold stor interesse for å gjenopprette blasfemiparagrafen.¹³⁵ I de kommende avsnittene, vil det bli sagt noe om hvorfor karikaturene av noen blir ansett som blasfemiske, og om dette begrepet kanskje ble misbrukt i denne sammenheng. Før dette er det viktig å definere blasfemi. Det viser seg at det arabiske språket ikke har et eget ord for dette begrepet. Derimot finnes forklaringer på hva begrepet betyr.¹³⁶ I *Islams hus* skriver Kari Vogt at det innen islam settes likhetstegn mellom *ridda* (apostasi) og blasfemi.¹³⁷ Ordet har sin opprinnelse fra tidlig islams tid hvor det oppstod i forbindelse med opprøret mot det islamske felleskapet etter Profetens død.¹³⁸ Eldjazairi sier at den som spotter eller krenker Gud eller en av hans profeter er en *murtadd*,¹³⁹ en som gjør seg skyldig i *ridda*.¹⁴⁰ I de arabiske artiklene jeg har lest dukker også ordene *isā’* (fornærmelse) og *ihāna* (fornærmelse) opp ofte.¹⁴¹ Med det overnevnte tatt i betraktning er det utarbeidet en definisjon på blasfemi. (1) Den allmenne definisjonen av blasfemi er;

¹³² Erik Bakken Olafsen, “Krenkelse”, *Morgenbladet*, 17-23 februar 2006, s. 12-13.

¹³³ ‘Abd al-Karīm.

¹³⁴ Lars Bøe og Bernt Fossestøl, *Rettskrivningsbok med synonymer*, Oslo/Gjøvik: TANO, 1987, s. 24.

¹³⁵ Olafsen, 12-13.

¹³⁶ Munīr Ba‘albakī, *Al-Mawrid: A Modern English-Arabic Dictionary* (Beirut: Dar el-Ilm lil-Malayen, 2002), s. 110.

¹³⁷ Kari Vogt, *Islams hus*, Trondheim: J.W.Cappelens Forlag a.s, 2003, s. 148, 149.

¹³⁸ Vogt, 148, Wehr, 387.

¹³⁹ Vogt, 149.

¹⁴⁰ Ibid., 148.

¹⁴¹ Blant noen er; ‘Alī al-Sa‘idī, “Al-isā’a wa al-radd... wa izdiwājīyat al-ma‘āyir”, [34](http://www.alhayat.com/opinion/02-2006/Item-20060216-74906653-c0a8-10ed-0118, 17.02.06, Niẓām al-Dīn, Māhir.</p></div><div data-bbox=)

latterliggjøring av religion og religiøse figurer. Denne definisjonen er bakgrunnen for videre utredning.

4.2.1 Hvorfor er tegningene blasfemiske?

I Kjell Dragenes sin ”Kommentar” i *Aftenposten* den 22. januar 2006 sier han:

Islam har sitt forbud mot avbildning av guddommen og faktisk alle skapte vesener med opphav i Det Gamle testamentet, slik det står skrevet i 2. og 5. Mosebok. I Arabia var flerguderi utbredt før Muhammed fikk sine åpenbaringer. Det absolutte forbud mot gudebilder, og den nidkjærhet som Muhammed og hans etterfølgere viste i å opprette dette forbudet, skyldes like meget kampen for å få en religion til å sette seg og hindre tilbakefall til avguderi.¹⁴²

Dette utdraget sammen med det som er skrevet tidligere i kapittel 3 utdyper billedforbudets opphav, og hvorfor det måtte opprettholdes. Tar man i tillegg definisjon (1) i betraktning, vil dette også oppfattes som blasfemi. De latterliggjør en religiøs person, og religionens grunnleggende prinsipper. Karikaturtegninger er kjent for overdrivelse av visse særtrekk, som igjen skal skape et komisk resultat. Særtrekk som var trukket frem i dette tilfellet, er det som assosieres med dagens negative islam.

Karikaturene er noens personlige tanker om hva de forbinder med islam idag. Her vises ikke en profet, men lignelser som representerer et fåtall av muslimer. De få muslimene, som er terrorister, representerer kun seg selv og ikke islam. Det at Muhammed får en bombe i turbanen, er for mange nedlatende. Mange muslimer føler seg krenket da de assosieres med noe de selv tar avstand fra. De vil ikke sammenlignes med det fåtall muslimer som tegningene viser. Dermed føler de seg misforstått, og er sinte over en slik fremstilling.

4.2.1 Ikke blasfemiske

En del muslimer praktiserer billedforbudet kun i forhold til Allāh, og i forhold til Muhammed og hans nærmeste familie fordi sendebudet og hans familie har blitt tiltalt som *husets folk* i

¹⁴² Kjell Dragenes, ”Billedstormere og Muhammed”, *Aftenposten Morgen*, 22.01.06, under ”Kommentar”, s. 2, del 2.

Koranen.¹⁴³ I Koranen er det spesifisert at profetene kun var mennesker.¹⁴⁴ Muhammed som sendebud, var og er viktig, men regnes kun som et menneske. Koranen er tydelig på at det finnes kun én gud, og han er uten sammenligninger. Profetene er viktige som sendebud, og de er ansett som utvalgte mennesker med en større misjon.

Ifølge muslimsk lære er ingen mennesker eller figurer opphøyd til gudeverdi. Reaksjonene tatt i betraktning blir dette ironisk. De voldomme utbruddene gir inntrykk av at Muhammeds plass i islam utgjør mer enn en profets.

Til en viss grad kan dette diskuteres om dette er en fornærmelse, som ble oppfattet som blasfemi. I en artikkel i den kjente egyptiske avisen *al-Ahram* sier sjefsredaktøren at disse tegningene er en *ihāna* (fornærmelse).¹⁴⁵ Det må presiseres at det *er* en stor forskjell på fornærmelse og blasfemi. Mange vil si seg enige i at slike tegninger kan oppfattes som en krenkelse mot en høyt respektert mann. Vi har ennå friskt i minne reaksjoner rundt *Life of Brian*, og hvordan denne filmen skapte reaksjoner hos den kristne delen av samfunnet. Man skal trå forsiktig i slike tilfeller, da grensen mellom aksept og fornærmelse er hårfin, på grunn av personlig tro og følelser. Det en også skal være forsiktige med, er å erstatte begrepet fornærmelse med blasfemi.

Man kan ikke se bort ifra at denne publiseringen kun omhandler bruken av pressefrihet. Avisene kan ikke klandres for deres forsøk på å vise andre tolkninger av islam og muslimer i dagens samfunn. Da islam og terror preger mye av nyhetsbildet, er det et forståelig forsøk.

Betydningen for de enkelte kan ikke konkluderes, da det for noen er blasfemi og andre fornærmelse. I tillegg står Vesten ved sin urokkelig rett til ytrings-/presse-frihet.

4.2.2 Enda et forsøk fra ekstremistenes og politikernes side?

Da Danmark ikke ville be den islamske befolkningen om unnskyldning, ble imam Ahmad Abu Laban, leder av det *Islamske Samfunnet i Danmark*, provosert. Sammen med andre¹⁴⁶

¹⁴³ Berg, 420.

¹⁴⁴ Ibid., 244.

¹⁴⁵ Ibrāhīm Nāfi', "Ḥaqā'iq", www.ahram.org.eg/Index.asp?CurFN=amod3.htm&DID=8765, 17.02.06.

¹⁴⁶ HRS (HUMAN RIGHTS SERVICE).

reiste han til Midtøsten,¹⁴⁷ hvor han tok med seg de publiserte tegningene. Det var ikke alt: med seg hadde han en ekstra tegning. Hans mål med dette, var å vise den arabiske befolkningen hvordan Vesten latterliggjorde deres tro. En profet som de satte så høyt, var blitt fremstilt i karikaturtegninger. Han ville skape bevissthet.¹⁴⁸

I *Letter to the Editor* i *Daily Star Egypt*, setter en danske spørsmålstegn ved denne imamens hensikter.¹⁴⁹ Han lurer på hvorfor det var nødvendig å inkludere flere tegninger enn de allerede eksisterende. Var det ikke i utgangspunktet provoserende nok med de første tegningene? Dette er et godt spørsmål. Det er kanskje ikke like enkelt å svare på det, men en kan spekulere rundt imamens hensikter.

Den kjente predikanten, ‘Amr Khālid sier i en artikkel at det kan være ekstreme grupper som misbruker denne saken.¹⁵⁰ Lorenzo Vidino, terrorisme-analytiker, sier at Abu Laban hadde tilknytninger til forskjellige terroristorganisasjoner.¹⁵¹ Vidino sier videre at denne imamen har vært tosidig. På den ene siden spilte han rollen til et offer som krevde toleranse og på den andre siden bidro han til å spre hat.¹⁵² Han sier at imamens sanne ansikt ble endelig synlig for dansker da Abu Laban inkluderte ekstramateriale og spredde løgner om danske muslimers situasjon. Dette var en person som hadde betydelig makt i det muslimske samfunnet i Danmark og denne misbrakte han.¹⁵³

Det denne imamen kallte bevisstgjøring, anses av noen som en strategi for å oppnå den ønskede reaksjonen.¹⁵⁴ En reaksjon som opprinnelig var hans, men som han måtte fremprovosere hos andre ved hjelp av ekstra bilder. Han gikk bevisst inn og manipulerte deler av verden ved å legge frem tilleggsmateriale som opprinnelig ikke var en del av debatten.

¹⁴⁷ Bent Bach Christophersen, "Caught in the crossfire", www.dailystaregypt.com/serach.aspx?articleID=594, 09.02.06.

¹⁴⁸ Christophersen, 2.

¹⁴⁹ Ibid., 2.

¹⁵⁰ "Continued reactions over cartoon controversy",

www.dailystaregypt.com/printerfriendly.aspx?ArticleID=881, 03.11.06.

¹⁵¹ Lorenzo Vidino, "Creating Outrage", <http://www.nationalreview.com/comment/vidino200602060735.asp>, 06.02.06 (11.11.07).

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Ibid.

Man kan også spørre hvorfor en mann med hans tro gikk til den ekstreme grad og viste frem ikke-publiserede tegninger. I Koranen hører en stadig at islam er en tolerant religion.¹⁵⁵ I tillegg blir muslimer oppfordret til å følge den tolerante Profetens fotspor.¹⁵⁶ Ved ettertanke kan det anses som at denne imamens handlinger verken viser toleranse eller forståelse. Hvorfor reiser han til Midtøsten med dem? Man antar at en som bor i Danmark, etter hvert vil være kjent med landets skikker, regler og dets ytringsformer. De som kjenner den danske kulturen, og selv har en annen kulturell bakgrunn, er mer egnet til å føre kulturer nærmere. Dette er avhengig av ens intensjoner, og ønsket om bedre forhold.

Om det så var ment som en strategi for å skape ufred mellom verdensregioner, eller om det i virkeligheten var en reaksjon på fornærmelsen, er opp til den enkelte å avgjøre. Man kan undre om omfanget på debatten hadde nådd samme høyder, om tilleggsmaterialet ikke hadde blitt inkludert. Det en kan bestride er imamens fremgangsmåte i denne saken, men ikke hans intensjoner.

Vi i Vesten kan lett få det inntrykket at arabiske medier kun representerte et negativt bilde av Vesten og fremstilte muslimer og den arabiske verden som ofre. Dette stemmer ikke helt med realiteten. På *islamonline.net* snakker Olivier Roy, professor ved *EHESS* (École des hautes études des sciences sociales) om *al-anẓima al-ʿarabīya* (arabiske regimer) og deres bruk av denne saken for å overskygge sine interne problemer. Han påstår at saken fikk en politisk agenda slik at noen arabiske stater kunne få fokuset bort fra sine problemer. Her nevner han spesielt Egypt og Syria, samtidig som han påstår at Syria ikke er representativ for islams verdier og at demonstrasjoner mot demokratiske bygg ble brukt for å slippe unna internasjonalt press på interne problemer.¹⁵⁷

Et annet ord som går igjen er *fakhkh* (felle).¹⁵⁸ I sammenheng med dette ordet snakkes det om en konspirasjon fra flere hold som har gjort saken til det den er. Det er flere ting som kan peke mot at hendelsen ble misbrukt. Ifølge denne artikkelen i *al-Ḥayāt* er det god grunn til å anta at det ligger en politisk agenda bak bruken av disse tegningene. Her menes det at noen av årsakene til at debatten ble gjenopplivet flere ganger er; situasjonen mellom de forskjellige delene av verden, muslimenes vanskelige hverdag som minoritetsgrupper i Vesten og den

¹⁵⁵ Berg, 169.

¹⁵⁶ Shoaib M. Sultan, "Retten til å såre", *VG*, 19.01.06, s. 2.

¹⁵⁷ Yaḥmad.

¹⁵⁸ Nizām al-Dīn.

politiske kampen mellom USA og Europa. Videre mener artikkelens forfatter at disse årsakene bekrefter at dette ikke bare var en reaksjon fra fornærmede muslimer.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Niẓām al-Dīn.

5. NORGE I MIDTØSTEN

Norge har i mange år vært en nasjon som sender hjelp til trengende områder. Midtøsten har vært en av disse regionene hvor Norge har sendt både militær og sivil hjelp. På tross av sin tidligere hjelp og *Oslo-avtalene*, som har gitt Norge et bedre rykte i regionen, mistet Norge i en periode all troverdighet. Publiseringen ble oppfattet som at Norge som stat hadde krenket islam.

5.1 NORGE FØR

På de norske hjelpeorganisasjoners nettsider finner man en oversikt over alle landene som mottar hjelp fra Norge.¹⁶⁰ Blant disse landene er arabiske stater godt representert. Dette er årelange ytelser med godt befestede rutiner. Et annet bidrag til Midtøsten, er Norges assistanse under *Oslo-avtalene*. Dette var avtaler mellom Palestina og Israel hvor Norge stod i spissen for forhandlingene.¹⁶¹ Om Norge valgte å ha en sentral rolle i denne saken, eller om det ble bestemt på landets vegne er noe diskutert.¹⁶² Utfallet ble uansett positivt for Norges rolle i Midtøsten. Det ble i første omgang undertegnet en avtale i 1993 som ble kalt *Oslo-avtalen*. Senere kom det en etterfølger av denne, og den ble undertegnet i 1996. Denne ble kalt *Oslo 2-avtalen*.¹⁶³

I tillegg til det ovenfornevnte har Norge prøvd å hjelpe Midtøsten på andre måter. Dette gjøres blant annet med økonomisk bistand.¹⁶⁴ Også det militære Norge har vært representert i Midtøsten over årenes løp. Det sendes ned både fotsoldater og fartøyer opptil flere ganger i året.

Det er for snevert å si at Norges relasjoner til Midtøsten begrenser seg til økonomisk og militær bistand. Blant annet har flere norske skoler utvekslingsavtaler med institutter fra denne regionen. Hvert år reiser et stort antall studenter til Midtøsten, enten for å øke sine

¹⁶⁰ www.kirkensnodhjelp.no, www.nrc.no, www.røde Kors.no.

¹⁶¹ Marianne Nordstrøm, "Arafat stod bak Norges fredsrolle i Midtøsten", <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/uriks/d184435.htm>, 09.01.01.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Reidar Visser, "Oslo 2-avtalen", <http://www.nupi.no/IPS/filestore/hhd9619.htm>, 22.01.1996.

¹⁶⁴ *Utenriksdepartementet*, "Norges engasjement i fredsprosessen i Midtøsten", http://www.odin.asap-asp.com/ud/norsk/dok/andre_dok/veiledninger/032001-120002/hov004-bn.html, det kan se ut som denne artikkelen ble lagt ut i 2001, men den ble lastet ned 01.02.07.

kunnskaper om denne delen av verden, eller for å bedre sine språkferdigheter. Norge er også representert gjennom ambassader i deler av denne verden.

5.2 NORGE RETT ETTER TEGNINGENE

Etter at en av Norges mer anonyme aviser *Magazinet*, trykket tegningene av Profeten Muhammed, kom det mange reaksjoner, både mot avisen, redaktøren og hele den norske stat, som for eksempel rolige demonstrasjoner,¹⁶⁵ meningsytringer i form av artikler og kronikker samt debatter på TV. Deltakerne i dette var både muslimer og ikke muslimer.¹⁶⁶ Norge som en nasjon opplevde også store konsekvenser av dette. Nordmenn så at det norske flagget ble brent og tråkket på av noen muslimer i Midtøsten.¹⁶⁷ Norske statsborgere ble anbefalt å reise hjem fra muslimske land.¹⁶⁸ Hjelpeorganisasjoner med deres personell ble beordret til å forlate mottakerlandet.¹⁶⁹ I Damaskus, Syrias hovedstad, ble *Den Kongelige Norske Ambassade* påtent.¹⁷⁰ Senere ble de arabiske stater oppfordret til å boikotte både norske og danske produkter.¹⁷¹ Denne oppfordringen til boikott ble tatt seriøst, og Vesten truet med alvorlige konsekvenser for Midtøsten hvis boikotten ble gjennomført.¹⁷² I Pakistan så vi at muslimer gikk til angrep på det norskeide selskapet *Telenor*, og at mange ble drept som et resultat av demonstrasjonene.¹⁷³

De skandinaviske landenes beklagelse hadde liten innvirkning på pågående demonstrasjoner og opprør.¹⁷⁴ Opptøyene fortsatte i sterk grad da noen muslimer ikke kunne avslutte denne episoden. I begynnelsen krevde muslimene en unnskyldning. Etter at man imøtekom kravet

¹⁶⁵ *NTB*, 05.02.06.

¹⁶⁶ Blant noen er: Sultan 19.01.06 og 04.02.06, Wiese, Hagen, Shabana Rehman, "Life of Muhammed", *Dagbladet*, 21.01.06, s. 4, del 1, s. 1, 2, Dragenes, Åmås, Sæle, Hege Storhaug, "Intellektuell latskap og feighet?", *Aftenposten Morgen*, 29.01.06, under "Debatt", del 2, s. 5, Peter M. Johansen, Lars Gule, "Hva toleranse betyr", *Aftenposten Morgen*, 01.02.06, under "Debatt", del 2, s. 5, Johansen Aslaug Lid og Riksaasen, Laila Dahl, "Muhammed striden. Heretter heter det: vi", *Aftenposten Morgen*, 08.02.06, under "Kultur", del 2, s. 11.

¹⁶⁷ *NRK Nyhetene* og *TV2 Nyhetene* 01.02.06.

¹⁶⁸ Jeanette Pjaake Hauge, Eugene Brandal Laran, Ralf Lofstad, "Den norske ambassaden utbrent", www.dagbladet.no/nyheter/2006/02/03/456748.html, 04.02.06 (07.02.07).

¹⁶⁹ Mina Hauge Nærland, Morten Øverbye, "Brenner norske flagg", www.dagbladet.no/nyheter/2006//01//30/456292.html, 30.01.06 (07.02.07).

¹⁷⁰ *NRK Nyhetene*, 04.02.06.

¹⁷¹ *HRS (HUMAN RIHTS SERVICE)*.

¹⁷² *Al-Masry al-Yawm*, "Al-mafawwaḍīya al-ūrübīya tuḥadhdhir min muqāṭa'at al-muntajāt raddan 'alā al-isā'a lil-rasūl", 01.02.06.

¹⁷³ *Al-Ahram*, "Al-ʿālam", www.ahram.org.eg/Index.asp?CurFN=worl2.htm&DID=8765, 17.02.06.

¹⁷⁴ *Al-Akhhār*, "Azmat al-rusūm al-musī'a lil-rasūl mustamirra raghm i'tidhār al-ṣaḥīfa danmārkiya", 01.02.06.

var ikke dette lenger tilstrekkelig. De ønsket i tillegg en streng straff for de tolv tegnerne av karikaturene.¹⁷⁵

Hva var det egentlig som var i ferd med å skje? Hadde den norske stat virkelig klart å provosere til den grad at en rekke muslimer over hele verden reagerte med slik avsky?

Det ble provosert frem mange forskjellige reaksjoner i den muslimske delen av verden. De fleste var i stor grad negative. En slik episode får en til å innse at tolv useriøse tegninger av en religiøs figur, kan skape mange konflikter. Bruker man i tillegg riktige provokasjonsmidler, kan det skape en verdensomspennende debatt. I dette tilfellet er det riktig å si at provoseringsstidpunktet også hadde en innvirkning.

Om slike tegninger hadde vakt like mye oppmerksomhet for 20 år siden er uvisst. Mange muslimer føler seg i en presset situasjon i dag. Sayyed Hossein Nasr mener at i løpet av de siste 20 årene har muslimer i Vesten begynt å føle en form for islamofobi.¹⁷⁶ De får i dagens samfunn mye negativ oppmerksomhet, som er knyttet for eksempel til 11. september, tvangsekteskap,¹⁷⁷ arrangert ekteskap, *hijāben* og kvinneomskjæring.¹⁷⁸ Innenfor disse problemområdene hører vi at stater ønsker å sette restriksjoner på generell praksis. Som eksempel kan man nevne kontraktinngåelse ved hjemmreise for å forhindre tvangsekteskap og omskjæring av jenter samt restriksjoner på bruk av *hijāb* i skoler og på arbeidsplasser.¹⁷⁹ Nyhetsbildet er ofte med på å utpeke muslimer som skyldige inntil det motsatte blir bevist. Oddbjørn Leirvik, professor i teologi og islamforsker skriver at muslimer føler seg ikke støttet i Palestina-Israel-konflikten, og de ser på okkupasjonen av Irak som provoserende. Motgangen Iran møter i sin utvikling, og Vestens manglende respekt for islam, er ifølge han årsaker til at saken til slutt eksploderte så sterkt som den gjorde.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Ahmed al-Beheiry, "‘Ulamā’ al-Azhar wa-wuzarā’ al-dākhilīya al-‘arab yuṭālibūn bi-mu‘āqaba rāsmī: kārikātīr al-rasūl", *Al-Masry al-Yawm*, 01.02.06.

¹⁷⁶ *Religion & Ethics*, 10.02.06.

¹⁷⁷ *VG Nett*, "Tiltakspakke mot tvangsekteskap", <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=148764>, 29.06.07 (10.11.07).

¹⁷⁸ Tor Sandberg, "Frp vil tillate forbud mot hijab på jobb", <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article290296.ece?service=articleprint>, 25.04.07 (10.11.07), Randi Johannesen, "Innfører strakstiltak mot omskjæring", <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/politikk/article1861851.ece?service=print>, 29.06.07 (10.11.07).

¹⁷⁹ *Ibid.*, *VG Nett*, 29.06.07.

¹⁸⁰ Oddbjørn Leirvik, "Kva var karikaturesaka eit bilete på?, Den muslimske verda sine frustrasjonar", www.idunn.no/serrvlets/content?merketplaceId=2000&languageId=1&contentId=23.01.07 men originalt trykket i *Kirke og kultur-2006-nr 06*.

Etter stadige anklager som tilsynelatende skal omfatte alle muslimer, nærmer de fleste seg sitt metningspunkt. Det *noen* muslimer gjør kan ikke generaliseres om til hele det muslimske samfunnets handlinger.

5.3 NORGES FREMTID I MIDTØSTEN

1. Sekretær ved Den Kongelige Norske Ambassade i Kairo, uttaler at deres daglige virksomhet har vært opprettholdt gjennom hele denne saken. Ambassaden var kun stengt ved bombetrusler, og det i korte perioder. Han sier også:

Vi merker selvfølgelig at Norge ikke blir ansett så positiv lenger.¹⁸¹

Dermed er ikke Norge som nasjon like nøytral som tidligere. Norge er som kjent populær i regionen etter *Oslo-avtalene*. En kan konstantere at populariteten har sunket, og negative assosiasjoner tillagt Norge etter publiseringen av tegningene.

Etter en slik episode krever det tid og anstrengelser før folk glemmer, og en kan gjenoppbygge relasjonene. De som ikke er politisk aktive, og aksepterer Vestens form for pressefrihet, vil lettere glemme det. De med økonomiske interesser vil muligens også overse denne saken for sin egen vinnings skyld. Vanskeligere er det for de mest fornærmede å la en slik sak passere uten ytterlige konsekvenser. De mener i tillegg at en stat som tillater slike ytringsformer bør straffes.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre kan muligens brukes som et eksempel på hvordan Norge som stat prøver å bedre sin posisjon.¹⁸² Da Støre fikk anledning til å hjelpe noen fra denne regionen, og samtidig få en positiv oppmerksomhet, benyttet han seg av anledningen. Han sørget for at ei ti år gammel jente fikk livsnødvendig behandling i Norge.¹⁸³ Slike tilfeller kan bedre det politiske Norges posisjon, og kan muligens føre Norge nærmere tidligere status.

¹⁸¹ Intervju med *1. Sekretær ved Den Norske Ambassaden i Kairo* april 2006.

¹⁸² Jeg har her valgt å bruke Afghanistan som et eksempel selv om det ikke regnes som en del av Midtøsten. Men etter min mening inngår denne staten som en del av denne regionen som anses som konfliktfylt.

¹⁸³ Jostein Matre, "Naoroz (10) operert idag", www.vg.no/pub/skrivervennlig.hbs?artid=143283, 23.01.07.

6. FELTARBEID I EGYPT

Etter et semester i Kairo våren 2005 var assosiasjonene etter oppholdet stort sett positive. Det var alltid positivt å være norsk. Man fikk alltid høre hvor hyggelige nordmenn var, hvor fint land vi hadde og hvor velkomne vi var i faraoenes land. Ved min retur, ett år og tolv tegninger senere, var forventningene mine færre, usikkerheten stor og frykten til stede hos meg. Dette var basert på artikler om noen studenters negative erfaringer etter publiseringen. Her fortalte studenter om hvordan de måtte skjule sin identitet, da de følte seg truet grunnet deres norske opphav.¹⁸⁴

Som nevnt var jeg bekymret for hvilken velkomst jeg som norsk ville få i Egypt. Jeg var godt kjent med noen araberes reaksjoner mot karikaturtegningene gjennom flere kanaler. En av disse var en undersøkelse utført av den arabiske nyhetskanalen *al-Jazeera*.¹⁸⁵ I denne undersøkelsen viste mange arabere sitt sinne overfor publiseringen. Noen stemte for boikott av varer, andre ville avslutte alle forhold til Vesten, mange følte seg krenket og mente at dette var et hån mot deres religion og Profeten, og flere ville ikke tilgi Danmark eller Norge. Det var noen som mente at hele Vesten hadde skyld i dette. Da Danmark publiserte tegningene, burde resten av den vestlige verden ha tatt avstand og ikke vist støtte i form av gjenstrykking. Noen mente også at dette ikke var en form for ytringsfrihet, men at det lå en politisk agenda bak denne publikasjonen. Vesten skal ha trykket disse tegningene med et formål, og det var å latterliggjøre islam og dens tilhengere.¹⁸⁶

Vel vitende om reaksjonene rundt publiseringen, var jeg fast bestemt på å stå frem som norsk. Dette var viktig da jeg ønsket egnerfarte reaksjoner. Mine erfaringer var meget varierende alt etter hvem jeg snakket med, og deres rang i samfunnet. Samtidig må det påpekes at saken hadde dempet seg betraktelig da jeg dro ned.

Jeg bodde på Zamalek, og en vanlig dag bestod av en drosjetur derfra til *Midan Tal'at Harb*. Der hadde jeg time med privatlærer. Etter denne timen fortsatte jeg til Mohandiseen, hvor jeg hadde arabisktime i klasse. Da timene var ferdig tok jeg drosje hjem igjen. I løpet av kvelden

¹⁸⁴ Tor Dagfinn Dommersnes, "Nekter at de er norske", www.web3.aftenbladet.no/utenriks/article259125.ece, 20.02.06.

¹⁸⁵ *Al-Jazeera*, "Istiḥlā' bi-sha'n al-rusūm al-kārikātīrīya al-musī'a lil-islām", www.aljazeera.net/NR/exers/2C070B24-240E-4B5A-A7B3-2777CC3F6025-htm, 17.02.06.

¹⁸⁶ Ibid.

var det vanlig at jeg traff venner, noe som gjorde at det ikke var uvanlig med en eller to turer til med drosje. I de følgende avsnittene kommer jeg til å si litt om mine erfaringer fra Egypt.

6.1 EN DAG I KAIRO

Klokken er ni på morgenen. Det er 16. april 2006, og i Egypt er temperaturen noe høyere enn en norsk sommer tilsier. Jeg har begynt å venne meg til temperaturen, men merker godt at kroppen fungerer noe tregere enn det den gjør hjemme.

Jeg går ut av bygningen og hilser på dørvakten som smiler fra øre til øre. Han og sønnene hans er alltid til stede, og alltid like behjelpelige og hyggelige. Et par hyggelige ord blir utvekslet før jeg forsetter i retning mot 6. juli broen. Det er enklest å få tak i drosje derfra, samtidig er det korteste strekning til *Tal'at Harb*.

Jeg står ved veikanten og ser etter en drosje, og det tar ikke lang tid før en bil stopper. Drosjesjåføren ser spørrende på meg og jeg svarer med *Tal'at Harb*, han rister på hodet og kjører videre. Dette skjedde ofte på grunn av trafikk-korken i sentrum. Ettersom drosjen ikke kunne unngå sentrumskaoset etter å ha sluppet meg av, var det ikke mange som ville den retningen. Jeg tar ikke hans nei så tungt og begynner straks å se etter en annen. Rett bak kommer det en til, muligens har han oppfattet situasjonen og benytter seg av sjansen til å få en passasjer. Igjen sier jeg hvor jeg skal, og vedkommende sier ja til turen.

Vel plassert i baksetet, smiler jeg og sier "hei". Han svarer tilbake og smiler. "Er det mye trafikk idag?", spør jeg. Som vanlig er jeg sent ute. "Ikke mye", svarer han. Vi er på vei av broen da han spør hvor jeg kommer fra. "Jeg er norsk", svarer jeg. "Norsk?" Han gir inntrykk av at han ikke tror meg helt. Jeg er vant til det. "Jeg er født og oppvokst i Norge, men mamma og pappa er fra Pakistan", svarer jeg. Han nikker bekreftende, mer enig i det svaret han fikk denne gangen. "Så du er muslim?" spør han. "Ja, jeg er det", svarer jeg kort. "Vakker", sier han. Jeg velger å ikke svare på det, da utseende mitt ikke er det jeg vil snakke om. Derimot spør jeg: "Vet du hvor Norge er da?" I midtspeilet ser jeg at han sender meg et rart blick, samtidig nærmer vi oss slutten på turen. "Ja, nordmenn er ikke bra!", svarer han i en streng tone. Jeg prøver å lette på stemningen og sier i en spøkefull tone: "Jeg er jo norsk jeg også".

”Men du er muslim”, svarer han. Der ender samtalen da turen er over. Jeg betaler uten å spørre om prisen, og slik slipper jeg som egypterne diskusjon rundt dette.

”Hei Hassan”, sier jeg muntert til privatlæreren min. ”Velkommen, velkommen Tasim. Hvordan har du det idag? Det er alltid så godt å se deg. Hvordan har du det? Været er så bra idag. Akkurat passe, ikke sant?” Som vanlig spør han uten å vente på svar, og hopper fra emne til emne. De første minuttene går til snakk om daglige ting. ”Ja, hva var det vi skulle prate om idag da?” spør han til slutt. ”Jeg har lest denne artikkelen”, sier jeg, ”den handler om forskjellsbehandling av mennesker. Kanskje vi kan snakke om det i forhold til tegningene?” spør jeg. ”Å ja!” svarer han entusiastisk. Hassan er alltid klar for nye utfordringer og diskusjoner. ”Ja, hvor tenkte du vi skulle begynne da?” spør han. ”Vel, det er bare en ide jeg fikk. Jeg kom til å tenke på at mange muslimer føler seg dårlig behandlet etter trykningen av tegningene. De mener at som muslimer blir de behandlet dårlig da noe slikt tillates”, sier jeg. Han liker ideen og begynner: ”Ja, blir de ikke behandlet dårlig da, ja av nordmenn mener jeg. Når dere gjør noe slikt mot dem? De er jo en minoritetsgruppe.” Jeg prøver å forklare at det ikke er tilfelle. I Norge behandles muslimer med respekt. De anses som nordmenn og møter aksept. Han er ikke enig. Det er til tider vanskelig å vite om dette er Hassans personlige mening, eller om han like godt benytter seg av andres synspunkter. Jeg bestemmer meg for å fortsette samtalen, og unngår temaet om hvorvidt dette stemmer med hans egne tanker. ”Jeg forstår det slik at muslimer møter mye fordommer i Norge, og at det er vanskelig å være minoritetsgruppe. Slikt er vanskelig for oss egyptere å forstå. Her behandler vi alle likt”, sier han. Jeg tror jeg skal dette av stolen. ”Seriøst? Her i landet hvor dere behandler koptere og sudanere som mennesker av lavest rang. Jeg har snakket med flere fra disse gruppene, og de føler seg veldig dårlig behandlet. Nesten som om de skulle vært lavkaste mennesker”, er mitt svar. Jeg innser at samtalen er på vei bort fra utgangspunktet, men synes det fremdeles er interessant. Dette gir meg dypere innsikt på hvordan enkelte kan kritisere uten å innse sine egne feil. Noen nordmenn innser ikke at en slik behandling av muslimer kan virke fornærmende. Samtidig er det vanskelig for enkelte egyptere å se at deres behandling av deres minoritetesgrupper kan være kritikkverdig.

Etter endt time sitter jeg igjen med mange tanker. Som vanlig snakket vi om mye forskjellig; alt fra islams verdier, muslimers reaksjoner, politikk og kultur, til minoritetesgrupper og Muhammedtegningene. Som hver gang innser jeg at disse tegningene berører mange temaer. Jeg smiler for meg selv og gjør meg klar til neste drosjetur som går til språkskolen, *Kalimat*.

Denne gang får jeg bil på første forsøk. Da denne turen er litt lengre enn den forrige er mulighetene for en lengre samtale større. Mitt opphav blir igjen et tema. For å få igang samtalen spør jeg om Norges beliggenhet. "Det nordmenn gjorde, var ikke bra", sier vedkommende. Uten å få svar fra meg fortsetter han: "Dette er ikke ytringsfrihet, og muslimer er sinte". Videre i samtalen begynner språket å bli et problem. Jeg skjønner at han snakker om å boikotte og at Danmark blir nevnt. Videre nevner han noe om islam, Muhammed og Koranen. Jeg ber han om å snakke litt sakte, og forklarer det med at jeg ikke snakker så veldig godt arabisk. Dette fører til at han endrer tema, og begynner å snakke om hvor bra jeg snakker språket. Han oppmuntret meg til å snakke uansett, for slik ville jeg få bedre hold over språket. Jeg prøver å vinkle samtalen tilbake til tegningene, men innser raskt at det temaet er utgått. Like greit, tenker jeg da jeg ser skolen.

På skolen får jeg et avbrekk fra karikatur-striden før jeg må fortsette på vei hjem. På turen hjem får jeg ingen negative reaksjoner fra sjåføren. Han smiler og er fornøyd, og har en anelse om Norges beliggenhet. Dette er jeg fornøyd med, og føler ingen behov for å fortsette samtalen. Da språkkunskapene ikke er så bra, er jeg nødt til å konsentrere meg hele tiden ved samtaler ført på arabisk, og dette krever sitt.

Etter middag er planen å treffe venner på kafé. Jeg tar drosje bort. Vennene mine og jeg snakker i flere timer før jeg blir kjørt hjem. Jeg merker at det er deilig å slippe drosjen ikveld. Vel hjemme noterer jeg raskt dagens hendelser før jeg legger meg. I dag er det Hassans meninger om hans landsmenn som opptar tankene mine. Jeg begynner å tenke på en tidligere samtale, som omhandlet en av hans venner. Denne vennen er journalist, og han og Hassan hadde hatt mange diskusjoner rundt publiseringen av tegningene. Jeg syntes det var interessant å få høre om arabiske mediers meninger om denne saken så jeg hadde spurt inngående Hassan om deres samtaler.

Min venn synes det er så rart at dere tillater det. Ja, her i Egypt er vi jo muslimer, og for oss er religion viktig. Vi prøver å opptre som gode muslimer og tenker på våre handlinger. Selv om min venn ser viktigheten i pressefrihet, føler også han seg krenket av denne form for ytringsfrihet. Han mener at det er viktig at ting kommer frem, og han er vel av de som jobber for at enhver skal få ha sin mening. Det han også mener er at det er viktig at vi tar vare på

hverandre. Ifølge min venn må man huske at vi er medmennesker samtidig som vi er journalister. Han selv påstår at han har et ansvar, ikke bare overfor sin jobb, men også sin religion og sine landsmenn. Føler ikke dere nordmenn det slik da, Tasim?

Ordene til Hassan svirrer i hodet mitt. Utenfor hører jeg bråk i gaten, selv om jeg bor ganske langt oppe. Det er nesten aldri helt stille i Kairo, føler jeg. Tankene mine går tilbake til Hassans ord. Ansvar, ja det var vel et fint ord. Og jeg har aldri tenkt at vi nordmenn er ansvarsløse. Vi tar ansvar, og det vil være galt å si at vi ikke er medmenneskelige i Norge. Var det virkelig slike ord vi nordmenn ble assosiert med? Mulig, tenker jeg. Men før jeg sovner bestemmer jeg meg for at dette er ord som er sagt i en viss situasjon og at de fleste vil forandre mening om nordmenn generelt etter hvert som tiden går.

6.2 DROSJESJÅFØRENE

I løpet av disse daglige turene mine var Norges geografiske plassering fortsatt et aktuelt tema, og selv om nordmenn fremdeles ble ansett som hyggelige mennesker, kunne man ikke unngå kommentarer som:

Al-nabī, huwwa ramz id-dīn il-islāmī.

Profeten er symbolet på islam.

Dette utsagnet er veldig enkelt, og forklarer muligens ikke mye. Med denne setningen mente de å fortelle meg at Profeten er viktig for muslimer. Han er den grunnleggende steinen i islam, og av noen anses han som et symbol for hele religionen. Med dette ga de uttrykk for at de var fornærmet. Nordmenn hadde latterliggjort Muhammed, det viktigste symbol for islams lære. Til tider fikk jeg inntrykk av at gjennom denne setningen viste de sin forrækt for trykkingen av karikaturtegnningene og de ansvarlige for denne handlingen.

Noe annet jeg hørte mye var:

Ādatan ʿeḥna mish nista ʿmil šuwar.

Vanligvis bruker ikke vi bilder.

Også dette var gjentagende ord:

Il-kārīkātīr yahīn ‘an dīninā.

Karikaturen er fornærmende overfor vår religion.

Som nevnt tidligere har ikke arabisk et ord for blasfemi. Da jeg hadde litt problemer med å forstå denne setningen spurte jeg læreren min om hva den kunne bety. Ifølge han er dette et ord som blir brukt når man skal gi uttrykk for blasfemi. Spesielt i sammenheng med karikaturtegningene ble dette oversatt med blasfemi. Det var de som var fornærmet og de som mente at det var blasfemisk. Det var derfor til tider vanskelig å avgjøre hva de mente. De som stod for dette utsagnet mener tydeligvis at Profeten settes over mennesket. Dette mennesket, sendebudet, er viktig for religionen, samtidig som det foreligger et billedforbud. Derav er dette en blasfemisk handling, og derfor uakseptabelt.

Alle tre utsagnene over, og flere, sa meg i begynnelsen lite. For å få en forståelse for hva som lå bak, måtte jeg bruke venner og lærere. Der fortalte jeg om forskjellige reaksjoner, og ting som hadde kommet opp gjennom diverse samtaler. I diskusjon med dem fikk jeg bedre forståelse av betydninger og oppfatninger. Det at egyptere generelt ikke ville være frekke og heller si korte setninger, fant jeg vanlig. Hvis jeg spurte hva de mente, var svaret ofte ”du vet, du som er muslim”. Poenget var at jeg ikke visste. For meg er ikke religion en like stor del av hverdagen, dermed er det muligens enklere for meg å reflektere før jeg velger å ha en oppfatning. Dermed ble det viktig at jeg brukte nettverket rundt meg, og fikk utdypet de forskjellige utsagnene.

Her minner jeg igjen om at mitt utseende kan ha spilt en rolle i forhold til disse utsagnene.

6.3 EGYPTISKE VENNER

Det var ingen av mine tidligere venner som tok avstand fra vennskapet vårt etter publiseringen av karikaturene. De fleste nevnte det ikke, og andre som tok det opp syntes å ha mer sympati for meg som nordmann. De var mer bekymret for hva jeg måtte ha gjennomgått enn å vise misnøye over at deres tro hadde blitt latterliggjort. Det var en felles enighet at slike publikasjoner kunne unnværes, samtidig mente de også at muslimenes reaksjoner kunne ha

vært mildere. Som alle hadde de en mening om saken, og mens debatten pågikk var det ikke sjelden temaet ble diskutert. Dette temaet ble diskutert i alle kretser, og på tvers av generasjoner. Flere unge var av en annen oppfatning enn den eldre generasjonen. Der hvor de yngre tenkte at det var unødvendig med vold, og viste mer forståelse for Vestens ytringsformer, mente den eldre generasjon at dette var totalt uakseptabelt. Ofte fant de yngre seg i diskusjoner med de eldre, og ble overrasket over den store forskjellen i meninger. De som viste en viss forståelse for Vesten, hadde flere lengre utenlandsopphold bak seg. Dette innvirket på deres forståelse for den vestlige formen for ytringsfrihet. Foreldre som selv var bereiste fant det fremdeles vanskelig å gi slipp på sine kulturelle verdier. Vennene mine hadde sterke meninger om de voldsomme reaksjonene etter tegningene. De forstod sinnet og frustrasjonen, men tok avstand fra de ekstreme uttrykksmåtene, det finnes flere humane måter å uttrykke seg på. Etter deres mening mistet muslimene budskapet sitt, som var å uttrykke deres opplevelser av fornærmelse, da de brukte vold.

Jeg spurte vennene mine om hvilken grad av medieoppmerksomhet denne saken fikk i deres del av verden. Her var det ingen tvil om at det, som i Norge, i en periode kun var karikaturene som preget nyhetsbildet. De følte at saken fulgte dem overalt, var det ikke i mediene, så var det alltid en demonstrasjon eller lignende. Argumentene for og imot var ofte de samme, med den samme synsvinkelen. Etter en stadig gjentakelse av de samme argumentene, savnet mine venner en ny innfallsvinkel.

Vennene mine fortalte også at det ble utført meningsmålinger og analyser for å kartlegge hva flertallet av muslimer mente om tegningene. Ifølge min omgangskrets ble analyser benyttet som et forsøk på kartlegge islams betydning og hva islam sier. Hvordan ble islam mistolket, og hva kunne gjøres for å unngå dette i fremtiden? Hvordan kunne muslimer spre islams budskap på en mer positiv måte? Analysene var av forskjellig karakter, og ikke alle var like innsiktsfulle. Etter deres mening var noen av analysene interessante og bak dem lå det en genuin interesse for å bedre forholdet mellom Vesten og muslimer, hos andre var det muligens en skjult politisk agenda. De snakket om at det fantes religiøse ledere som så dette som sin mulighet til å fremstå som religionens pionerer. Dette var enkelte ledes anledning til å opplyse verden om hvilken urett som var gjort overfor islam.¹⁸⁷ Jeg spurte mine venner

¹⁸⁷ Dette inntrykket stemmer generelt med de artikler jeg har lest. Mange religiøse ledere og politikere som involverte seg i saken og ønsket å hjelpe. Eksempelvis: Nāfi', Al-Sayyid 'Alīwa, "Qaḍāyā wa 'ārā",

hvordan de opplevde disse meningsmålingene, og om de følte at de var representative for noe av det de mente? Der var svarene litt vage. Selv om de til tider sa seg enige var det mye de ikke kjente seg igjen i, men de mener absolutt at mye av det som stod der absolutt representerte mange egyptere.

Etter å ha lest litt om saken, vet jeg at det var flere blant de yngre som ikke var enige med mine bekjente. I en artikkel i *Daily Star Egypt* blir studentformannen ved AUC (American University of Cairo) rost for sin kritikk av den danske statsministeren. Avisens journalist sier at selv etter å ha gått på landets mest liberale skole, viser denne formannen ingen forståelse for publiseringen. Derimot omfavner han, sammen med andre muslimer, hatet mot Danmark.¹⁸⁸ Det overnevnte bekrefter at det var mange som reagerte på tegningene. Reaksjonene var varierende og uavhengig av oppvekst, sosial rang og hvilken skole man tilhørte.

Det var to av mine venner som hadde flere meninger om saken. Generelt oppfatter de ikke Egypt som spesielt religiøst land. De føler ikke at religionen preger deres hverdag i like stor grad som i andre muslimske land. Videre mener de at flere egyptere generelt ikke er fullt ut praktiserende. Etter tegningene følte de at hele landet reiste seg i en religiøs demonstrasjon. Det var som om egyptere følte seg personlig angrepet og ville stå sammen mot dette. Til tider i denne perioden var religionen viktigere enn noe annet. Av de som observerte var det noen som syntes det var flott å se at landets befolkning hadde evne til å stå sammen ved behov, mens andre syntes dette var skremmende. Det at noen tegninger kunne skape slikt samhold var for noen overraskende. Samtidig syntes de at det var provoserende å se hvordan noen misbrukte situasjonen til sin fordel.¹⁸⁹

6.4 NORDMENNENS ERFARINGER

I løpet av mitt opphold møtte jeg som tidligere nevnt en del nordmenn. Tre hadde hatt lengre opphold, fire hadde vært der i kortere tid og tre hadde akkurat kommet. Få norske studenter hadde valgt å reise hjem, de fleste hadde bestemt seg for å bli og opptre forsiktig. Det må

www.ahram.org.eg/Index.asp?CurFN=opin8.htmDID=8765, 17.02.06, "Difā'ā 'an al-nabī, www.arabtimes.com/A2006/Fb/39.html, 14.03.06.

¹⁸⁸ Sarah al-Sirgani, "Different approaches to solve the Danish cartoon crisis collision", www.dailystaregypt.com/printerfriendly.aspx?ArticleID=845, 11.04.04.

¹⁸⁹ Det som blir diskutert her ble noe bekreftet i en artikkel jeg fant i senere tid. Vivian Salama, "Development using faith", www.dailystaregypt.com/printerfriendly.aspx?ArticleID=1022, 11.04.06.

bemerkes at jeg under mitt opphold snakket med flere personer, men har valgt å gå nærmere inn på tre av dem. Disse tre representerer mye av de gjennomgående erfaringene.

Informantene er anonymisert.

Kari og *Ole* er to av de jeg intervjuet med intervjuguide. De har et lengre opphold i Kairo bak seg. Ifølge dem var de en periode mer bevisste på å ikke fortelle om sitt opphav. Hvis noen spurte sa de ofte at de var franske, eller en annen nasjonalitet. Hadde situasjonen forverret seg, hadde de mest sannsynlig reist hjem. Det alternativet ble ikke aktuelt, da de aldri følte seg direkte truet i Egypt. De tror de opplevde ting som et resultat av tegningene, men det ble aldri ubehagelig å være norsk. Samtidig ble de støttet av et godt og sympatisk nettverk.¹⁹⁰ *Ole* sier:

Det gikk litt tid før det gikk opp for meg hvor alvorlig det var. Var første gang i mitt liv glad for at jeg levde i en politistat. Demonstrasjoner ved *Tahrir* ble stoppet av politiet.¹⁹¹

Kari fortsetter med:

Det sies at det var store demonstrasjoner, men vi så ikke noe til dem.

Her hjemme fikk vi presentert et nyhetsbilde som viste store demonstrasjoner og mye involvering fra arabere. Etter samtale med venner og bekjente viste det seg at de færreste som bodde i Kairo hadde fått med seg slike opptøyer.

Både *Ole* og *Kari* har et egyptisk nettverk. *Kari* har gått på skole, og i hennes klasse er det bare egyptere. De blir spurt om de har mistet noen av sine venner etter denne hendelsen. *Kari* svarer med:

Det har vært noen som har brukt litt egyptisk humor og nevnt at de er fornærmet eller sinte, men jeg tror ikke de mente noe mer med det.

Kari mener generelt at det å være norsk ikke har vært noe problem. Og etter at Norge ba om unnskyldning følte hun at situasjonen roet seg ned rundt nordmenn. *Ole* er noe enig men sier:

¹⁹⁰ Intervju utført april 2006.

¹⁹¹ Etter å ha gått på *AUC* (rett ved *Tahrir*) var det meg vel kjent at demonstrasjoner ofte ble holdt på dette stedet.

Jeg skulle ha interju med en statsråd, men den ble avlyst i de dager. Antar at det kan ha sammenheng med at jeg var nordmann.

De er enige i at de ikke har fått et dårligere forhold til Egypt. De vil fortsette å komme tilbake. De sier også at denne episoden har vært med på å gi dem mer innsikt.

Per var i Kairo da Norge publiserte tegningene. Da jeg ikke kunne intervjue han sendte jeg han en forespørsel med spørsmål fra intervjuguide. Han svarte med å skrive ned hendelser som hadde pekt seg ut. *Per* hadde et langt opphold i Kairo og har mange bekjente fra sitt opphold der. Han opplevde til tider å komme i diskusjoner. I en periode løy han om sitt opphav, og var mer forsiktig med hvem han omgikk. Hans ønske om å fortsette å bo i Egypt ble ikke endret av disse grunner.¹⁹² Et av sitatene fra det han sendte er:

Jeg kom hjem og stod og snakket med dørmannen, da gode gamle Sheikh Ali kom spaserende. Han visste godt fra tidligere at jeg var norsk. Han hilste med "fred over profeten", jeg svarte med aleikum assalam..... Han spurte høyt om jeg var fra de gode eller de onde landene. Jeg svarte at, med Guds vilje så er jeg fra de gode landene. Så hvor er du fra? Spurte han. Norge svarte jeg høyt og tydlig. Så mumlet han noe jeg ikke forstod, men som fikk dørmannen til å sint riste på hodet og bawabsønnen til å sprute av latter. Vel, sa han sint, du er i alle fall ikke fra Danmark. Deretter spyttet han og gikk bort.

Et annet sted skriver han:

En morgen gikk jeg forbi en av politimennene som jeg bruker å veksle et par ord med. Han er kristen. Jeg spurte hvordan det gikk. Han sa at det går dårlig. Jeg spurte han om hva som var galt. Han sa at det som skjer hos dere er galt. Javel, sa jeg. Han snudde deretter ryggen til meg.

En annen episode beskriver han slik:

En som jeg har diskutert mye med tidligere om kontroversielle temaer kom bort til meg og fortalte at han var sint. Jeg sa at jeg skjønner det, men at jeg blir også sint når man brenner norske flagg og angriper ambassader. "Er ikke det å fremstille Profeten som en gris verre en å brenne et simpelt flagg?" Han ropte. Jo, sa jeg, men hva skal vi gjøre, sende de som har utgitt tegningen i fengsel....det fungerer ikke slik hos oss....det er ikke slik at du kan bli kastet i

¹⁹² Skrevet ned etter oppfordring fra meg mai 2006.

fengsel om du sier noe som staten ikke er enig i....regjeringen står ikke over den dømmende myndighet slik om i Egypt.....Jeg er forbannet, svarte han og gikk.

I forhold til sine egyptiske venner hadde han lite problemer. Her opplevde han å få sympati som enkeltindivid. En periode sa han at han var fra Island for å unngå diskusjoner, samtidig som han ikke fortalte ukjente at han var norsk. *Per* fikk generelt inntrykk av at folk var såret etter at de fikk se tegningene.

I *Aftenbladet* den 20. februar 2006 leste vi om en student som snakket om sine erfaringer som nordmann. Hun mente at det var få som opplevde negative ting i forbindelse med tegningene, og at hun følte seg trygg i Kairo. Hennes ønske om å stå frem i media var motivert av andre nordmenns frykt. Hun ville fortelle de hjemme i Norge at de ikke hadde noe å frykte. Egypt, som alle andre turistland, var trygt så lenge man tok sine forholdsregler.¹⁹³

Ifølge de jeg snakket med var det mindre populært å være nordmann i Egypt da debatten var på sitt høyeste, men dette roet seg ned etter hvert som mediefokuset forsvant. Arabere som var i kontakt med mine kilder, viste stort sett ingen reaksjoner da det ble opplyst om kildenes norske opphav. Årsaken til dette kan være kildenes toleranse og respekt for sitt vertsland og dets tradisjoner. I tillegg er det min erfaring at de viste en forståelse for muslimenes reaksjoner. En del av de mente også at dette var en unødvendig handling av *Magazinet*. Dette kan være med på å øke deres forståelse for arabernes sinne og frustrasjon, som var et direkte resultat etter publiseringen.

For meg var det lettere å nære sympati for muslimer når jeg befant meg i et muslimsk land, enn i Norge. Via massemedier ble muslimene presentert som aggressive fanatikere som brente ned bygg og flagg. I Egypt opplevde jeg deres situasjon annerledes enn slik den ble presentert her hjemme. Oppholdet skapte et personlig forhold til situasjonen og satte ting i et annet perspektiv.

¹⁹³ Odd Steinholdt, "Føler seg trygg i Kairo", www.web3.aftenbladet.no/utenriks/article259304.ece, 20.02.06.

6.5 TANKER ETTER FELTARBEID

Etter endt opphold, var følelsen av skjult politisk agenda svært gjeldende, og jeg undret på hvem som egentlig brydde seg om denne saken. Ifølge noen av vennene mine var de fattige for opptatt med å tjene til livets opphold til å interessere seg for politikken. Den rike delen av befolkningen var ofte godt kjent med Vestens ytringsformer, og tok det dermed noe mildere. Middelklassen var en fin blanding av det meste, og det var gjerne her de sterkeste meningene kom frem. Jeg er ikke så naiv og tror at det finnes folk som ikke har meninger om denne saken. De fleste reagerte nok heftig med det første, og det er en naturlig reaksjon. Derimot var det ifølge Olivier Roy ikke bare muslimer som reagerte, det var de troende som reagerte.¹⁹⁴ Det som derimot er viktig, er å skille mellom meninger og handlinger. Handlingene til en liten konsentrert gruppe, er ikke representative for den større delen av befolkningen. Det at denne saken av noen ble brukt i en politisk agenda, er det flere som er enige om.¹⁹⁵ Den egyptiske avisen, *al-Fajr*, trykket de samme tegningene under Ramadan høsten 2005, men reaksjonene uteble.¹⁹⁶ Hvordan har det seg at toleransen for en egyptisk avis er større enn for en skandinavisk? Er det ikke blasfemi at en muslimsk avis publiserer tegningene? *Al-Fajr* skal ha hatt de samme intensjonene som *Magazinet* da de valgte å gå ut med denne publiseringen. I motsetning til *Magazinet*, ble det aldri satt et offentlig krav om unnskyldning fra *al-Fajr*. Dette kan anses som en politisk agenda, da reaksjonene måtte fremprovoseres.

Vi som opplyste mennesker skal kunne skille mellom muslimer, ekstremister og terrorister. Dette er alle grupper som på hver sin måte representerer islam. For dem alle er deres tro, kultur, verdier og holdninger det mest riktige og viktige. Det som blir Vestens oppgave er å skille mellom gruppene og ikke være generaliserende overfor en religion som tydeligvis representerer mange nyanser. På den andre siden er det viktig at muslimer prøver å tilpasse islam til dagen samfunn.

Før reisen ned til Egypt, hadde jeg et inntrykk at noen muslimer manglet evnen til å se sine feil i dagens samfunn. Etter noe feltarbeid og gransking av artikler har dette inntrykket forandret seg. I en artikkel i *al-Ḥayāt* sier en iraker at muslimer kan ikke forvente å få respekt

¹⁹⁴ Yaḥmad.

¹⁹⁵ Ole Nyeng, Opprinnelig trykket i den danske avisen *Weekendavisen*, 10. 02.06, *Morgenbladet*, "Vredens geopolitikk", 17-23 februar 2006, s. 15, Magne Vågnes, "Politiske motiver bak Muhammedopptøyene", <http://gammel.magazinet.no/print.asp?linktype=2&linkid=22399>, 20.02.06.

¹⁹⁶ Morten Øverbye, "Egyptisk avis publiserte karikaturene", www.dagbladet.no/nyheter/2006/02/10475379.html, 02.07.06.

med mindre de gir respekt.¹⁹⁷ De dømmes og behandles på denne måten på grunn av deres holdninger, og hvordan holdningene oppfattes av verden. Artikkelens forfatter mener, som andre muslimer, at tegningene er fornærmende, samtidig viser vedkommende forståelse for hvordan det kan ha skjedd. Ifølge han er det ikke rart Vesten ser på muslimer som terrorister. Dette begrunner han ved å snakke om fremstillingen av selvmordsbomber i arabiske medier. Han sier at selvmordsbomber som dreper sivile, deriblant kvinner og barn er ikke martyrer, og muslimer må slutte å fremvise dem som helter på TV og radio. Det at muslimer hyller selvmordsbomber er med på å øke avstanden mellom Vesten og muslimer. Han synes det er feil at det blir terroristene som blir islams bilde utad.¹⁹⁸

Det er ikke mangel på forslag til hvordan en kan unngå slike hendelser i fremtiden fra muslimenes side. En av disse er Ṭaha al-ʿAlwānī. Ifølge han må Vesten og muslimer samarbeide og kommunisere for å unngå slike gjentakelser.¹⁹⁹ Det er også de som mener at en må kartlegge mulighetene for kreative metoder for å bygge broer mellom islam og Vestens virkelighet. Vesten må opplyses om islam så den ikke gjentar slike fornærmelser. Islam er ifølge denne artikkelen ikke en voldelig religion, men noen muslimer ble svake da de følte seg truet.²⁰⁰

Avsluttende her vil jeg som Eliade si at det finnes forskjellige religiøse opplevelser og disse kan forklares ut fra økonomiske, kulturelle og sosiale forskjeller.²⁰¹ Muslimer med forskjellig bakgrunn reagerte forskjellig på publikasjonene. Reaksjonsgraden varierte på grunnlag av ulike personlige verdier og geografisk plassering.

¹⁹⁷ Al-Saʿidī.

¹⁹⁸ Al-Saʿidī.

¹⁹⁹ Māhir.

²⁰⁰ ʿĀshūr.

²⁰¹ Eliade, 12.

7. AVSLUTTENDE TANKER

Før jeg avslutter oppgaven har jeg lyst til å komme med tanker rundt denne saken. En slik sak er alltid vanskelig. De involverte parter besitter hver sin versjon, med liten forståelse for hverandre. Dette kan fort bli personlig og derav kan følelser ta overhånd. Med påvirkning fra følelsene, blir man mindre mottakelig for andres synspunkt. Vi har sett at følelser med bakgrunn i religion har mye makt, og kan skape verdensomspennende reaksjoner. Kanskje det er på tide å finne et felles forum, som åpner for diskusjoner omfattende de fleste temaer. For å oppnå dette, må en først reflektere over tidligere hendelser, være ydmyk og åpen for endringer. Dette kapittelet handler om ettertanker.

7.1 LURT ELLER NØDVENDIG

Shoaib M. Sultan, forfatteren som sa at ytringsfrihet ikke er absolutt, spør i en annen artikkel om denne type ytringsfrihet er lurt og nødvendig?²⁰² Nå i ettertid er det et veldig godt spørsmål, og det finnes sikkert mange forskjellige meninger om dette. Spørsmål om dette virkelig er ytringsfrihet eller blasfemi,²⁰³ ønsker jeg å se bort ifra i dette avsnittet. Jeg definerer den vestlige og muslimske verden som to folkeslag, som lever i et samfunn hvor de er nødt til å tilpasse seg hverandre. Denne tanken kan sammenlignes med beskrivelsen i en arabisk artikkel. Her snakkes det om mennesker med forskjellige kulturer som lever sammen, men uten forståelse for hverandre.²⁰⁴ Roy, med andre kaller dette for *ṣidām al-ḥaḍārāt* (sivilisasjonskollisjon).²⁰⁵

I ettertid kan konsekvensene av publiseringen tyde på at det ikke var så lurt eller nødvendig. En tenker gjerne at det beste ville vært å ikke trykke dem i det hele tatt. Man kunne spart seg for mye bry. Men en skal her være forsiktig med å skjule seg bak slike oppfatninger. Skal Vesten gi opp deler av den retten de har jobbet så hardt for? Skal det være greit at nordmenn ikke kan snakke fritt om det de måtte ønske? Bør det ikke være en absolutt selvfølge at ethvert menneske skal fortsette å ha den rett deres forfedre kjempet for?

²⁰² Sultan, 19.01.06.

²⁰³ Det bør her nevnes at det ikke er snakk om det skal være det ene eller det andre. Det kan på en og samme tid være litt av begge deler.

²⁰⁴ Alīwa.

²⁰⁵ Yaḥmad.

I det hele vil få nekte at ethvert menneske har rett til å ytre sin mening. Det er gjerne måten det ytres på som ofte diskuteres. Hva er normal folkeskikk, og hva er våre etiske grenser? En kultur består av etiske normer, og disse preger vår ytringsform. Det at man er forsiktig i sine uttalelser, betyr ikke at man begrenser sine rettigheter. Dette er en nødvendig form for respekt som gjør samholdet i samfunnet enklere.

Laila Dahl Riksaasen sier det er viktig at nordmenn ikke gir opp en av de mest grunnleggende pilarene i det norske samfunnet.²⁰⁶ Ytringsfrihet og pressefrihet er noe av det som definerer den norske stat som demokratisk. Dette er en viktig del av samfunnet. Det er trolig at en konflikt med den voksende muslimske befolkningen i Norge ikke hadde vært til å unngå i fremtiden.

Jeg er av den oppfatning at på et eller annet tidspunkt ville denne sammensmeltningen av forskjellige kulturer, føre til en eksplosjon. På et slikt tidspunkt som dette, ble det tydelig hvor deler av den muslimske befolkningen stod i forhold til denne konflikten. I fremtiden kan en lære av slike erfaringer og muligens endre sin fremgangsmåte. Her mener jeg at det er desto viktigere å bruke sin ytringsfrihet i forhold til muslimene i Norge, men med hensyn til de gitte etiske normer. Frykten for å provosere muslimene burde ikke hemme ytringsfriheten. Muslimer, som alle andre, er en del av dette landet. Det er viktig at de evner å tilpasser seg et samfunn i endring.

Lars Gule, studieveileder ved Senter for Flerkulturelt og Internasjonalt Arbeid, Høgskolen i Oslo sier det hele veldig greit:

Respekt. Ingen har krav på respekt for sin tro. Respekt betyr først og fremst høyakte, ære, beundre, frykte. Det man har krav på er retten til å ha en tro.²⁰⁷

Dette er noe å tenke igjennom. Det kristne Norge må respektere sine muslimske landsmenns rett til å ha en annen tro, like viktig er det at muslimer respekterer nordmenns rett til å ha meninger om islam. Det er også viktig at begge parter husker at frykt løser ingen ting. Muslimer skal ikke være redde for å utøve sine religiøse ritualer og ha en tro som er

²⁰⁶ Riksaasen, 08.02.06.

²⁰⁷ Gule, 01.02.06.

annerledes enn deres landsmenn, og andre skal ikke undertrykke sine meninger i frykt for ekstreme konsekvenser.

7.2 DET MUSLIMSKE SAMHOLDET

Som nevnt tidligere i oppgaven reagerte muslimer verden over på disse tegningene av Profeten. Det er ikke første gang at deler av det muslimske samfunnet reagerer på det de anser som en trussel mot deres tro. Trusselen kan være latterliggjøring eller blasfemi, dette er to av mange eksempler. Vi har ofte erfart at muslimer reagerer som et samlet samfunn, og ikke bare som enkeltindivider, når deres tro er utsatt for negative inntrykk. Det jeg her ønsker å diskutere er dette samholdet.

Er det slik at dette kun er negativt, eller kan samholdet anses som noe positivt?

Det en ofte assosierer med muslimer som en gruppe idag, er terroraksjoner. Dette som et direkte resultat av blant annet 11. september.

Disse reaksjonene viser at religionen er veldig viktig for muslimer. Den utgjør en stor del av livet deres og samtidig oppfatter de en fornærmelse overfor religionen som personlig. Man får en følelse av at religionen binder dem sammen i et samfunn. Det er som om islam er med på å definere muslimer, samtidig som det er en del av identiteten deres.

Dette kan bunne i islams tidligste historie. Da Muhammed begynte å spre budskapet var han avhengig av at de som konverterte stod fast ved idealene til den nye religionen. Det å inkludere dem i et samfunn og lage grupper, kan ha forenklet prosessen. Det er fremdeles enklere å holde på en tanke i felleskap enn for et enkeltindivid. Islam er ikke bare en religion, men også et samfunn som forventer at man lever etter religionens retningslinjer. Lever man i et fellesskap, kan man muligens føle seg mer forpliktet til å følge samfunnets generelle norm. Dette er ikke entydig med at alle muslimer tar billedforbudet like høytidelig, men kanskje respekten for andre troende er medvirkende til at de opprettholder forbudet. Som tidligere nevnt, er det å være muslim likestilt med å være en del av et samfunn. Dette samfunnet kan for noen være så dominerende at det kan være vanskelig å bryte ut av dets normer og skikker. Gjelder billedforbudet et helt samfunn, er det enklere å følge forbudet enn å bryte ut og stå alene.

I dagens samfunn lærer vi at den enkelte besitter sin egen mening. Vi er alle enkeltindivider, med egne meninger og tanker, som til sammen utgjør et samfunn. I dette samfunnet kan man til tider oppleve at enkelte blir utelatt og mindre synlige. I sekulære samfunn kan det være vanskelig å fange opp enhver persons oppfatning. Det som kan være positivt med det muslimske samfunnet, er at alle blir ansett som en viktig og nødvendig del. De trenger ikke å bevise noe for å bli inkludert, det at de deler tro er nok. Da religionen er en aktiv faktor, vokser de opp med noen felles oppfatninger. Religionen er noe dyrbart som de verdsetter høyt, følger man den, vil den til gjengjeld ta vare på deg.

Det at muslimer har et sterkt samhold, kan ha flere forklaringer. I løpet av de siste årene har muslimer fått en del negativ oppmerksomhet. Denne oppmerksomheten oppstod da noen grupper innen det muslimske samfunnet opptrådte upassende. I det siste har det vært vanskelig å være muslim, de møter oftere fordommer som ikke er rettet mot det riktige segmentet. I slike situasjoner søker man ofte støtte og aksept, og det finner man lettere hos likesinnede. Dermed er det enklere for muslimer å stå sammen. Roy sier at muslimer opplever en generell motstand i Vesten. Han kaller dette en islamofobi og bruker uttrykk som dette; *al-qatra allatī 'afādat al-kaʿs* (dråpen som får begeret til å renne over).²⁰⁸

Muslimer vil naturlig nok kjempe mot generalisering av dem og deres tro, og dette fører dem sterkere sammen. Møter en muslim motstand, vil de andre slå ring rundt vedkommende og beskytte han. Er det noen som angriper islam, går de sammen og gir motsvar til vedkommende. Muslimer er generelt blitt stemplet som terrorister, og grunnet dette har mange opplevd mindre komfortable situasjoner. Slike felles erfaringer kan igjen styrke samholdet, og det trenger ikke å være negativt.

Vi i Vesten uttaler oss ofte om hvordan muslimer eller andre samfunn burde adoptere vår levemåte og våre samfunnsregler. Hvor arrogante er vi, som utpeker oss selv til det ultimate samfunn. Det er ingenting som tilsier at vårt samfunn er bedre enn muslimenes, de har et samhold som vi kan ta lærdom av. Derimot har individer i vårt samfunn en frihet, som til gjengjeld muslimer kan lære noe av.

²⁰⁸ Yaḥmad.

8. AVSLUTNING

Jeg har gjennom oppgaven prøvd å si litt om islam, Profetens bakgrunn og hans betydning innen islam idag. I tillegg har jeg tatt for meg de religiøse skriftene og hva de sier om billedforbudet, og med dette prøvd å forklare hvorfor noen muslimer ble fornærmet. Jeg har diskutert om denne publiseringen var en form for ytringsfrihet, blasfemi eller om det var misbruk av begge begrepene. Dette for å si noe om hvordan enkelte kan misbruke sin posisjon i samfunnet. Norges rolle i Midtøsten er også nevnt, med det endringene i landets status blant arabere. Dette for å vise hvordan karikaturtegningene publisert i Norge påvirket forholdene til landets mange samarbeidpartnere i andre deler av verden. Det er brukt arabiske artikler, egne erfaringer og jeg har utført intervjuer i Egypt. Dette er min bakgrunn for forsøket på å redgjøre for hvordan både noen nordmenn og noen arabere i Egypt opplevde denne saken. Til slutt diskuterer jeg hvorvidt dette var en lur eller nødvendig handling av *Magazinet*, samtidig som jeg har reflektert omkring det muslimske samholdet.

Det er til en viss grad riktig å mene at denne saken har blitt misforstått og i tillegg misbrukt fra første dag. Folks uvitenhet har blitt brukt til å skape mye blest om en sak som kunne vært oversett fra de fleste hold. Redaktører har misbrukt sin pressefrihet til å latterliggjøre en religiøs figur. Religiøse ledere har misbrukt sin makt til å fyre opp om saken ved å tillegge intensjoner som ikke fantes. Dette har også vært en sak hvor politiske ledere har benyttet seg av anledningen til å fungere som meglere, noe som muligens stadfester deres politiske posisjon. Handlingene i noen tilfeller var kanskje ikke riktige, men fikk uansett mye oppmerksomhet.

Etter denne saken ser vi hvor splittet en nasjon kan bli. Norge som stat gikk fra én nasjon til ”de mot oss” etter tolv tegninger. De fleste nordmenn hadde en mening om denne saken, noe som viste det norske folks engasjement i samfunnet. Dessverre var ikke meningene forskjellige grunnet forskjellige verdier hos mennesker men grunnet religion. I dagens Norge hvor vi jobber så hardt for integrering, kunne en klart se at vi på flere hold hadde mislykkes med å samle alle folkegrupper under et flagg. Det er en selvfølge med religionsfrihet, men det bør også integrering være. Integrering er ikke kun statens ansvar, men også enkeltindividets.

Dagens Norge er et flerkulturelt samfunn, bestående blant annet av flere religioner. Islam har vært en del av det norske samfunnet i flere tiår, og har gjennom denne tiden skapt sin

naturlige plass i det offentlige rom. Fremmedreligion er en betegnelse som ikke kan brukes om islam. Da vi er en kristen stat, kan en fort glemme betydningen av andre religioner. Det er nesten nødvendig å erkjenne at islam er en norsk religion,²⁰⁹ og må kunne sameksistere med kristendommen. For at flere folkeslag skal kunne eksistere sammen i harmoni er forståelse og gjensidig respekt nøkkelbegrep. Etter tegningene så vi derimot få tegn til disse verdiene. Vi som voksne mennesker må kunne innse at vi er forskjellige og akseptere andre. Ikke bare akseptere at de er annerledes, men også inkludere deres tro, kultur og verdier i denne aksepten. For å leve sammen i et samfunn trenger man ikke å være likesinnede. Som forskere er det ikke vår oppgave å avgjøre om hva som er rett eller galt. Men håndtering av saken kan kritiseres. Mennesker rundt om i verden, og ikke minst i Norge, har vist at toleranse overfor andres tradisjoner og trosretning til en stor grad er fraværende i det 21. århundre.

Det er få som er oppfostret med negative verdier, som hat, misnøye, respektløshet og intoleranse etc. Derimot lærer flertallet om medmenneskelighet, sympati, kjærlighet og kompromiss etc. Vi er ofte flinke til å bruke disse ordene, men dessverre ikke like flinke til å bruke dem i praksis. Menneskets søken etter materielle goder og det gode liv kan muligens forårsake at disse begrepene mister sin essensielle betydning.

Etter mitt opphold i Kairo føler jeg meg fortsatt trygg og velkommen i Egypt. Det er flere som ikke tolererer slik latterliggjøring av sin religion, og velger å forfølge slike episoder. Min opplevelse er at mannen på gata fremdeles er hyggelig og imøtekommende, uansett min nasjonalitet. Det er mange som fremdeles ikke er sene med å si *ahlan wi sahlam* (velkommen), selv etter å ha blitt kjent med våres norske bakgrunn. Det er for naivt å tenke at egyptere som muslimer ikke skal reagere på hendelsen, men det ville være enda mer naivt å tenke at alle egyptere er fiendtlig innstilt overfor nordmenn etter publiseringen.

Før jeg avslutter vil jeg sitere noen ord fra en artikkel i *Morgenbladet*, den 17-23 februar 2006. Denne kan være en tankevekker for mange av oss.

Vi står ved et veiskille. Tiden er inne for at kvinner og menn avviser de uholdbare skillene mellom to verdener og bygger bro mellom to univers som har mange felles prinsipper. At de slår fast retten til frie ytringer samtidig med sansen for måtehold: at de fremmer nødvendig selvkritikk og at de avviser eksklusive sannheter og svart-hvitt.holdninger. Vi har et

²⁰⁹ Olafsen, 12.

presserende behov for tilltt. Krisen som ble fremprovosert av disse karikaturtegningene viser oss i hvilken grad det verst tenkelige er mulig (ut ifra ”tilsynelatende ingenting”) mellom to univers når de blir døde for hverandre og blir fristet til å definere seg selv opp mot den andre. En fallitt ekstremistene i begge leirene ikke vil miste sjansen til å dra nytte av.²¹⁰

Det er her kort og godt sagt hva en ideell holdning burde være for mennesker som lever i et samfunn sammen. I tilfellet med karikaturtegningene vet vi at dette ikke var en generell holdning. Som resultat så vi ofte misbruk av hele hendelsen. Det er nødvendig at vi lærer av denne hendelsen og innser våre feil. Dette gjelder både muslimer og ikke-muslimer. Ingen vinner på en situasjon hvor sluttresultatet er ødeleggelser, misforståelser og ytterlige skiller mellom kulturer. Det er på tide at vi alle tar hensyn til stadige endringer i samfunnet og dets varierende folkeslag. Et felles mål for verdensborgere burde være å skape et tillitsforhold på tvers av personlige verdier.

Til slutt vil jeg avslutte med to spørsmål til ettertanke. Spørsmål vi alle burde tenke på selv om vi ikke kan svare på dem.

1. Hvor er dagens samfunn på vei når slike hendelser kan skape så mye konflikter og uenigheter, i store deler av verden?
2. Til hvilken grad skal en vike fra ytringsfrihet og sin egen kultur, for å ikke tråkke på andres tær?

²¹⁰ Tariq Ramadan, opprinnelig trykket i den franske avisen *Liberation*, 08.02.06, *Morgenbladet*, ”Karikaturer med fordreide trekk”, 17-23 februar 2006, s. 11.

BIBLIOGRAFI

Da dette er en ganske nylig oppstått konflikt finnes det lite bøker om emnet, ennå. Dette har innebåret at når det gjelder del to av oppgaven er det meste av mitt bakgrunnstoff basert på avisartikler, nyheter, kronikker og personlig utførte intervjuer. Det meste er tatt fra nettsider. Derimot er det brukt bøker til de andre delene av oppgaven. Her suppleres med andre kilder der nødvendig.

BØKER

- Al-Boukhari, Imam Abi Abdullah Muhammad Bin Ismail. *Sahih al-Boukhari*. Beirut: Dar el-Fiker, 1993.
- Berg, Einar. *Koranen*. Oslo: Universitetsforlaget, 2005.
- Christoffersen, Lisbet. *Gudebilleder, ytringsfrihet og religion i en globalisert verden*. København: Tiderne skifter, 2006.
- Hattstein, Markus & Delius, Peter, *Islam: Art and Arcitecture*. Könemann: Tandem Verlag GmbH, 2004.
- Eliade, Mircea. *Det hellige og det profane*. Trondheim: Gyldendal, 2003.
- Gätje, Helmut. *The Qur'ān and its Exegesis*. Oxford: Oneworld Publications, 2000.
- Grønmo, Sigmund. *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget, 2004.
- Schacht, Joseph. *An Introduction to Islamic Law*. New York: Clarendon Press Oxford, 1982.
- Renard, John. *Seven Doors to Islam*. California: University of California Press, 1996.
- Rothstein, Klaus & Mikael. *Bomben i turbanen*. København: Tiderne skifter, 2006.
- Vogt, Kari. *Islams hus*. Trondheim: J.W.Cappelens Forlag A.S, 2003.
- Watt, W. Montgomery & Richard Bell. *Introduction to the Qur'ān*. Edinburgh: The University Press, 2002.

OPPSLAGSVERK

- 'Alī Jawād. *Tārīkh al-'arabī: Qabl al-islām*. Baghdad: Maṭbū'at al-Majmu' al-'Ilmī al-'Irāqī, 1955.
- Al-Zamakhsharī, Maḥmūd ibn 'Umar. *Al-Kashshāf 'an ḥaqā'iq al-tanzīl wa 'uyūn al-aqāwīl fī wujūh al-ta'wīl*. Bind 2, 4. Beirut: Dar al-Fikr, 1977.

- Ba‘albakī, Munīr. *Al-Mawrid-A Modern English-Arabic Dictionary*. Beirut: Dar el-Ilm lil-Malayan, 2002.
- Bøe, Lars og Bernt Fossetøl. *Rettskrivningsordbok med synonymer*. Oslo/Gjøvik: TANO, 1987.
- Dhaīf, Shaūqī. *Tārīkh al-adab al-‘arabī: Al-‘Aṣr al-jāhilī*. Kairo: Dār al-Ma‘ārif, 1976(leveringsdato. Utgivelsesdato ikke oppgitt).
- *Encyclopaedia of Islam. 2. utgave. III, VII*. New York, Leiden: E. J. Brill, 1993.
- Wehr, Hans. *A Dictionary of Modern Written Arabic*. Ithaca, NY: Spoken Language Services, Inc., 1994.

AVISARTIKLER

- *Al-Ahram*. ”Mas’ūl nurwījī ya’saf wa yatafāham shu‘ūr al-muslimīn bil-ihāna”. 02.02.06.
- *Al-Akhabār*. ”Azmat al-rusūm al-musī’a lil-rasūl mustamirra raghm i’tidhār al-ṣaḥīfa danmārkīya”. 01.02.06.
- Al-Beheiry, Ahmed. ”Ulamā’ al-Azhar wa-wuzarā’ al-dākhilīya al-‘arab yuṭālibūn bi-mu‘āqaba rāsmī: al-kārīkātīr al-rasūl”. *Al-Masry al-Yawm*, 01.02.06.
- *Al-Masry al-Yawm*. ”Al-Fātīkān: ḥurrīyat al-ta’bīr lā ta’ny al-ḥaqq fī-ihāna al-mushā‘ir”. 07.02.06.
- *Al-Masry al-Yawm*. ”Al-Mafawwaḍīya al-ūrūbīya tuḥadhdhir min muqāṭa‘at al-muntajāt raddann ‘alā al-isā’a lil-rasūl”. 01.02.06.
- *Al-Wafd*. ”Ihāna jadīda lil-islām fī ṣaḥīfa nurwijīya”. 20.01.06.
- *Dagbladet*. ”Ytringsfrihet og Demokrati”. 31.01.06. 1. Leder, s. 2, del 1.
- Dragenes, Kjell. ”Billedstormere og Muhammed”. *Aftenposten Morgen*, 22.01.06. Under ”Kommentar”, s. 2, del 2.
- Gule, Lars. ”Hva toleranse betyr”. *Aftenposten Morgen*, 01.02.06. Under ”Debatt” s. 5, del 2.
- Hagen, Anders Gjæver Roar. ”Profetens sanne ansikt”. *VG*, 12.01.06.
- Johansen, Aslaug. ”Muhammeds sanne ansikt?”. *Dagbladet*, 05.02.06. Under ”Kort og Godt”, s 47, del 1.
- Johansen, Peter M. ”Innrammede tegninger”. *Klassekampen*, 01.02.06.
- Lid, Magnar. ”Ytringsfriheten og islam”. *Dagbladet*, 03.02.06. Under ”Kort og Godt”, s 47, del 1.

- *Morgenbladet*. ”Karikaturstriden”. 17-23 februar 2006.
- Olafsen, Erik Bakken. ”Krenkelse”. *Morgenbladet*, 17-23 februar 2006.
- Rehman, Shabana. ”Life of Muhammed”. *Dagbladet*, 21.01.06. s. 4, del 1.
- Riksaasen, Laila Dahl. ”Muhammed stride. Heretter heter det:vi”. *Aftenposten Morgen*, 08.02.06. Under ”Kultur”, s. 11, del 2.
- Storhaug, Hege. ”Intellektuell latskap og feighet”. *Aftenposten Morgen*, 29.01.06. Under ”Debatt”, s. 5, del 2.
- Sultan, Shoaib M. ”Retten til å såre”. *VG*, 19.01.06.
- Sæle, Finn Jarle. ”Skal Vedbjørn be islam om unnskyldning?”. *Norge Idag*, 28.01.06.
- Wiese, Andreas. ”Den farlige friheten”. *Dagbladet*, 31.01.06. 1. Leder s. 2, del 1.
- Åmås, Knut Olav. ”En krenkelse og en beklagelse”. *Aftenposten Morgen*, 28.01.06. Under ”Kommentar”, s. 2, del 2.

NETTSIDER

- ‘Abd al-Karīm, ‘Amrū. ”Al-Ḥurrīya wa azmat al-kārīkātīr min al-ḥadath ilā al-manhaj”. *Islamonline.net*, 14.03.06.
<http://www.islamonline.net/arabic/arts/2006/02/article111.shtml>.
- Akyol, Mustafa. ”The Clash to End All Clashes?”. *Nationalreview.com*, 07.02.06.
<http://www.nationalreview.com/script/printpage.p?ref=/symposium20060207>.
- *Al-Ahram*. ”Al-‘Alam”. 17.02.06.
<http://www.ahram.org.eg/Index.asp?CurFN=worl2.htm&DID=8765>.
- *Al-Ahram*. ”Front page opposition”. (10.11.07).
<http://weekly.ahram.org.eg/archives/parties/wafd/alwafd.htm>.
- ‘Alīwa, al-Sayyid. ”Qadāyā wa ‘ārā”. *Al-Ahram*, 17.02.06
<http://www.ahram.org.eg/Index.asp?CurFN=opin8.htm&DID=8765>.
- *Al-Jazeera*. ”Istiḥlā‘ bi-sha’n al-rusūm al-kārīkātīrīya al-musī‘a lil-islām”. 17.02.06.
<http://www.aljazeera.net/NRexers/2C070B24-240E-4B5A-A7B3-2777CC3F6025-htm>.
- *Allied Media Corp.* ”Al Hayat Arabic Daily Newspaper Introduction” (10.11.07).
http://www.allied-media.com/Arab-American/al_hayat.htm.
- Al-Sa‘idī, ‘Alī. ”Al-’Isā’a wa al-radd... wa izduwājīya al-mu‘āyīr”. *Al-Hayat*, 17.02.06. <http://www.alhayat.com/opinion/02-2006/Item-20060216-74906653-c0a8-10ed-0118>.

- Al-Sirgani, Sarah. "Different approaches to solve the Danish cartoon crisis collision". *Daily Star Egypt*, 11.04.04.
<http://www.dailystaregypt.com/printerfriendly.aspx?ArticleID=845>.
- Al-Qaradawi, Yusuf. "Not Acting Upon a Hadith: Any Excuses?". *Islamonline.net* (11.11.07).
http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1183484331176&page.
- Andersen, Ole-Thomas Sterio. "Blodig helg i Muhammeds navn". *Dagbladet*, 18.02.06. <http://www.dagbladet.no/nyheter/2006/02/18/458265.html>.
- Araboo. "Arab Times", <http://www.araboo.com/site/arab-arabtimes-10050>.
Araboo.com (10.11.07).
- Arabtimes. "Difā'ā 'an al-nabī". 14.03.06.
<http://www.arabtimes.com/A2006/Fb/39.html>.
- 'Āshūr, Muṣṭafā. "Al-Rusūm al-kārīkātīriya, Asbāb wa ma'ālāt". *Islamonline.net*, 16.02.06. <http://www.islamonline.net/arabic/arts/2006/02/article12.shtml>.
- *BBC News*. "Gunman kills Dutch film director". 02.11.04.
<http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3974179.stm>.
- *BBC News*. "Life of slain Dutch film-maker". 02.11.04.
<http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/1/hi/entertainment/film/3975211.stm>.
- Bjørkeng, Per Kristian. "Immigrant comedian maddens Mullah". *Aftenposten*, 28.04.04 (29.08.07).
<http://www.aftenposten.no/english/local/article783368.ece?service=print>.
- Bringeland, Bjarne. "Muhammed protest i Nigeria-16 drept". *Stavangeravisen*, 18.02.06. <http://www.stavangeravisen.no/art?asp?id=27141>.
- Brix, Helle Merete. "Bomben under Muhammed". *Sappho.com*, 20.02.06.
<http://www.sappho.dk/Nr.%202%20februar%202006/bomben.htm>.
- Christophersen, Bent Bach. "Caught in the Crossfire". *Daily Star Egypt*, 09.02.06.
<http://www.dailystaregypt.com/search.aspx?articleID=594>.
- *Daily Star Egypt*. "Continued reactions over cartoon controversy". 03.11.06.
<http://www.dailystaregypt.com/printerfriendly.aspx?ArticleID=881>.
- Dommersnes, Tor Dagfinn. "Nekter at de er norske". *Aftenbladet*, 20.02.06.
<http://www.web3.aftenbladet.no/utenriks/article259125.ece>.

- *Fedrelandsvennen*. ”To drept i demonstrasjon mot tegninger”. 30.03.06.
<http://www.fedrelandsvennen.no/nyheter/article340504.ece>.
- Flaskerud, Ingvild. ”Profeten Muhammed i islamsk bildekunst”. *UIB*, 30.10.06.
<http://www.hf.uib.no/i/religion/poulikonografi/profeten.html>.
- Hauge, Jeanette Pjaaka, Laran, Eugene Brandal og Lofstad, Ralf. ”Den norske ambassaden utbrent”. *Dagbladet*, 04.02.06 (07.02.07).
<http://www.dagbladet.no/nyheter/2006/02/03/456748.html>.
- Hjarpe, Jan. ”Jyllands-Postens Muhammedbilder tolkning av en konflikt”, *Kirke og Kultur-2006-Nr 2*, (23.02.07).
<http://www.idunn.no/servlets/content?marketplaceId=2000&languageId=1&contentId>.
- *HRS (HUMAN RIGHT SERVICE)* sin samleside. Printet 30.03.06, men artiklene er fra September 2005 til mars 2006.
http://www.rights.no/islam_gen/hrs_25.20_081205_110.htm.
- *Islamonline.net*. ”Ḥadīth” (11.11.07).
<http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?hSection=LSEHS&pagename=Zone-Engl>.
- Johannesen, Randi. ”Innfører strakstiltak mot omskjæring”. *Aftenposten*, 29.06.07 (10.11.07). <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/politikk/article1861851.ece>.
- Kjeilen, Tore. ”Al-Ahram” (10.11.07). <http://i-cias.com/e.o/alahram.htm>.
- Leirvik, Oddbjørn. ”Islam-fagressurser”,
<http://www.krlnett.no/art/index.php?vis=1&nid=1>, *KRL-Nett.no* (24.11.07).
- Leirvik, Oddbjørn. ”Kva var karikaturesaka eit bilete på?, Den muslimske verda sine frastrasjonar”. *Kirke og kultur-2000-nr 02* (23.01.07).
<http://www.idunn.no/servlets/content?marketplaceId=2000&languageId=1&contentId>
- *Magazinet*. ”Kan ikke be om unnskyldning”. 30.01.06.
<http://magazinet.no/artikkel.asp?Artid=6921>.
- Māhir, Miḍḥat. ”Ṭāhā al-‘Alwanī wa istrātījiyāt al-ta‘āmal ma‘a al-tadnīs”. *Islamonline.net*, 14.03.06.
<http://www.islamonline.net/arabic/arts/2006//02/article08.shtml>.
- Matre, Jostein. ”Naoroz (10) operert idag”. *VG*, 23.01.07.
<http://www.vg.no/pub/skrivervennlig.hbs?artid=143283>.
- Nāfi‘, Ibrāhīm. ”Ḥaqā‘iq”. *Al-Ahram*, 17.02.06.
<http://www.ahram.org.eg/Index.asp?CurFN=amod3.htm&DID=8765>.

- Niẓām al-Dīn, ‘Irfān. ”Al-Rusūm al-masī’a wa rudūd al-fi’l al-sayyi’a: fakhkh al-waqī’a bayn al-islam wa ūrūbā”. *Al-Hayat*, 20.08.06.
<http://www.alhayat.com/opinion/02-2006/Item-20060219-838aa392-c0a8-10ed-0118>.
- Nordstrøm, Marianne. ”Arafat stod bak Norges fredsrolle i Midtøsten”. *Aftenposten*, 09.01.01. <http://tux1.aftenposten.no/nyheter/uriks/d184435.htm>.
- *Norges Lover*. Grunnloven av 17 mai 1814. Paragraf 100. <http://www.lovdatab.no>.
- *NTB*. ”Fraråder demonstrasjon”. 05.02.06.
<http://www.adressa.no/nyheter/innenriks/article613917.ece>.
- Nærland, Mina Hauge og Øverbye, Morten. ”Brenner norske flagg”. *Dagbladet*, 30.01.06 (07.02.07). <http://www.dagbladet.no/nyheter/2006/01/30/456292.html>.
- *Religion & Ethics*. ”Reaction in Muslim World to Muhammad Cartoons”. 10.02.06 (11.11.07). <http://www.pbs.org/wnet/religionandethics/week924/p-perspectives.html>.
- Salama, Vivian. ”Development using faith”. *Daily Star Egypt*, 11.04.06.
<http://www.dailystaregypt.com/printerfriendly.aspx?ArticleID=1022>.
- Sandberg, Tor. ”Frp vil tillate forbud mot hijab på jobb”. *Dagsavisen*, 25.04.07 (10.11.07). <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article290296.ece>.
- ”Shabana Rehman: A Pak female comedian who’s outrageous”. *Despardes.com*, (29.08.07). <http://www.despardes.com/newmakers/shabana-rehman-apr30.htm>.
- Shahul, Hameed. ”The Importance of Hadith in Islam”. *Islamonline.net* (11.11.07).
http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1158658489489&page
- Steinholt, Odd. ”Føler seg trygg i Kairo”. *Aftenbladet*, 20.02.06.
<http://www.web3.aftenbladet.no/utenriks/article259304.ece>.
- Sultan, Shoaib M. ”Ytringsfriheten er ikke absolutt”. *Aftenposten*, 04.02.06.
<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1214171.ece>.
- *UIB*. ”Fromhet i bilder: Muslimske populærkonografi”. 30.10.06.
<http://www.hf.uib.no/i/religion/popularikonografi/from04.html>.
- *UIB*. ”Muslimske religiøse populærbilder: Kort innføring ved Richard Natvig”. 30.10.06. <http://www.hf.uib.no/i/religion/popularikonografi/innforing.html>.
- *UIB*. ”Muslimske populærbilder; Sjia-islam”. 18.01.07.
<http://www.hf.uib.no/i/religion/popularikonografi/utstill03.html>.
- *Utenriksdepartementet*. Det kan virke som om artikkelen ble lagt ut i 2001, men den ble lastet ned 01.02.07. http://www.odin.asap-asp.com/ud/norsk/dok/andre_dok/veiledninger/032001-120002/hov004-bn.html.

- VG Nett. "Tiltakspakke mot tvangsekteskap". 29.06.07 (10.11.07).
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=148764>.
- Vidino, Lorenzo. "Creating Outrage". *Nationalreview.com*, 06.02.06 (11.11.07).
<http://www.nationalreview.com/comment/vidino200602060735.asp>.
- Visser, Reidar. "Oslo 2- avtalen". 22.01.1996.
<http://www.nupi.no/IPS/filestore/hhd9619.htm>.
- Vågnes, Magne. "Politiske motiver bak Muhammedopptøyene". *Magazinet*, 20.02.06.
<http://gammel.magazinet.no/print.asp?linktype=2&linkid=22399>.
- Wikipedia. "Daily Star (Egypt)". 10.11.07.
[http://en.wikipedia.org/wiki/Daily_Star_\(Egypt\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Daily_Star_(Egypt)).
- Wikipedia. "El Fagr". 03.01.07 (10.11.07). http://en.wikipedia.org/wiki/El_Fagr.
- Wikipedia. "Shabana Rehman". (29.08.07).
<http://no.wikipedia.org/wiki/ShabanaRehman>.
- Yaḥmad, Hādī. "Ūlifīhīyah Rūā: hunāk tawẓīf siyāsīy lil-kārīkātīr". *Islamonline.net*, 14.03.06. <http://www.islamonline.net/arabic/arts/2006/02/aticle04.shtml>.
- Zawya. "Egypt: Transport and communications". 05.09.07 (10.11.07).
<http://www.zawya.com/printstory.cfm?storyid=EIU200710011220650310&l=130100070905>.
- Øverbye, Morten. "Egyptisk avis publiserte karikaturene". *Dagbladet*, 07.02.06.
<http://www.dagbladet.no/nyheter/2006/02/10/457379.html>.

INTERVJU

- *Kari og Ole*, to studenter. *Kari* har flere lengre opphold i Egypt bak seg. *Ole* et lengre et kort opphold. Begge har egyptiske venner og føler seg godt kjent med den egyptiske kulturen.
- *Per* er student, og har flere lengre opphold i Egypt bak seg. Han snakker godt arabisk, har egyptiske venner og er veldig godt kjent med kulturen.
- 1.Sekretær ved den Kongelige Norske Ambassade i Kairo
- Diverse uformelle samtaler med mennesker på kafeer, taxisjåførere, venner og lærere

TV

- NRK Nyhetene, januar og februar 2006.
- TV2 Nyhetene, januar og februar 2006.

TILLEGGSLITTERATUR

- Everett, Euris Larry og Furseth, Inger. *Masteroppgaven, hvordan begynne og fullføre*. Oslo: Universitetsforlaget, 2004.
- Jørgensen, Harald. *Hovedoppgaven, skikk og bruk i oppgavearbeidet*. Oslo: Novus forlag, 1993.
- Kraft, Siv Ellen og Natvig, Richard J. *Metode i religionsvitenskap*. Oslo: Pax Forlag A/S, 2006.